

V A A S A N Y L I O P I S T O
KAUPALLIS-HALLINNOLLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUDEN LAITOS

Paula Sillanpää

METSÄPOLITIikka METSÄOIKEUDEN OHJAUSKEINONA

Talousoikeuden
pro gradu-tutkielma

VAASA 2008

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
TIIVISTELMÄ	7
1. JOHDANTO	9
1.1. Tutkimuksen taustaa	9
1.2. Tutkimuksen aihe	11
1.3. Lähteet ja niiden käyttö	11
1.4. Tutkimuksen eteneminen	12
2. METSÄPOLITIikka METSÄOIKEUDEN PERUSTANA	16
2.1. Metsäpolitiikka Suomessa	16
2.2. Metsäpolitiikan tavoitteet ja keinot	17
2.3. Valtion taloudelliset tukitoimet 1900-luvulla	20
2.4. Valtion taloudelliset tukitoimet 2000-luvulla	24
2.4.1. Rahoituslain soveltaminen	26
2.4.2. Rahoituslain valvonta	28
2.5. Kansallinen metsäohjelma 2015	29
2.5.1. Metsäteollisuuden ja – talouden kilpailukykyisistä toimintaedellytyksistä huolehtiminen	29
2.5.2. Metsien ilmasto- ja energiahyötyjen lisääminen	31
2.5.3. Metsien monimuotoisuuden ja ympäristöhyötyjen turvaaminen	32
2.5.4. Metsien käyttämistä virkistyksen ja kulttuurin lähteenä edistetään	33
2.5.5. Metsäalan osaamisen ja hyväksyttävyyden vahvistaminen	34
2.5.6. Kansainväliseen metsäpolitiikkaan osallistuminen	34
2.6. METSO 2008-2016	35
3. METSÄTALOUDEN ORGANISAATIOT	37
3.1. Maa- ja metsätalousministeriö	37
3.2. Metsäkeskukset ja metsätalouden kehittämiskeskus	38

3.2.1.	Alueelliset metsäkeskukset	38
3.2.2.	Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio	42
3.3.	Metsänhoitoyhdistykset	43
3.3.1.	Metsänhoitoyhdistysten alkutaival	43
3.3.2.	Nykytilanne	44
3.3.3.	Yhdistysten luonne edunvalvojana	45
3.4.	Metsähallitus	46
3.5.	Metsäntutkimuslaitos METLA	50
4.	METSÄPOLITIIKAN ILMENEMINEN METSÄLAISSA	51
4.1.	Lain keskeiset tavoitteet	51
4.2.	Metsälain soveltaminen	51
4.3.	Keinot tavoitteiden saavuttamiseksi	52
4.3.1.	Alueellinen tavoiteohjelma	52
4.3.2.	Metsän käyttö- ja hoitotoimenpiteet	53
4.3.3.	Erityisen tärkeät elinympäristöt	54
4.4.	Metsälain valvonta ja seuraamukset	55
4.4.1.	Valvontaviranomaiset	55
4.4.2.	Metsänkäyttöilmoitus ja taimikon perustamisilmoitus	55
4.4.3.	Sanktiot	57
5.	METSÄPOLITIIKAN VAIKUTUS MUUHUN LAINSÄÄDÄNTÖÖN	59
5.1.	Luonnonsuojelulaki	59
5.1.1.	Lain vaikutukset metsän hoitoon ja käyttöön	59
5.1.2.	Natura 2000- verkosto	60
5.2.	Laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta	61
5.3.	Ympäristönsuojelulaki	64
5.4.	Vesilaki	64
5.5.	Maankäyttö- ja rakennuslaki ja metsälain soveltaminen	65
5.6.	Jokamiehenoikeudet	67

6. YHTEENVETO	68
LÄHDELUETTELO	71
Liite 1 Metsäsektorin osuus bruttokansantuotteesta 1975-2005	76
Liite 2 Metsänomistajaryhmien osuudet metsätalousmaasta, puuston tilavuudesta ja kasvusta.	77
KUVIOT	
Kuvio 1. Puuston kasvu ja poistuma.	19
Kuvio 2. Metsänhoito- ja perusparannustöiden kokonaiskustannukset 1963-2005	23
Kuvio 3. Eri työlajien osuudet metsänhoito- ja perusparannustöiden kokonaiskustannuksista	23
Kuvio 4. Metsähallituksen organisaatio	49

VAASAN YLIOPISTO**Kauppätieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Sillanpää Paula
Opiskelijanumero:	73239
Ohjaaja:	Annola Vesa
Tutkinto:	Kauppätieteen maisteri
Laitos:	Talousoikeuden laitos
Oppiaine:	Talousoikeus
Valmistumisvuosi:	2008
Sivumäärä:	77

TIIVISTELMÄ

Tutkielman aiheena on metsäpolitiikka Suomessa. Metsäsektorin merkitys maamme kansantaloudelle on perinteisesti ollut suuri. Vaikka sen osuus bruttokansantuotteesta onkin viime vuosina jonkin verran vähentynyt, haluaa valtiovalta silti pitää metsien hoidon ja käytön tiukasti ohjauksessaan. Tavoitteena on ollut metsäteollisuuden puunsaannin turvaaminen niin ettei metsiä hakata kuitenkaan niiden vuotuista kasvua enempää. Aikaisemmin ainoa tavoite oli pelkästään puuntuotannon lisääminen. Uutena motiivina mukaan on tullut ilmastonmuutos- ja luonnonsuojelukysymykset. Puun käyttö energian lähteenä vaikuttaa fossiilisiin polttoaineisiin verrattuna vähemmän vahingollisesti ilmastoon. Lisäksi uudet näkemykset metsäluonnon kestävästä käytöstä ja uhanalaisten eliöiden ja elinympäristöjen suojeleminen on ollut pakko ottaa huomioon. Metsäpolitiikan linjaukset on kirjattu hallitusohjelmaan.

Valtiovalta käyttää kolmenlaisia ohjauskeinoja saavuttaakseen metsäpoliittiset tavoitteensa. Metsälaisissa ja useissa muissa laeissa säädetään melko tarkkaan, miten metsiä pitää käyttää ja hoitaa. Toinen keino on ohjaus ja neuvonta. Metsätalouden organisaatiot ovat aina muotoutuneet poliittisten tarpeiden suuntaisesti. Nyt organisaatiot palvelevat metsänomistajia sekä neuvonnalla että tuottamalla tarpeellisia suoritteita metsänomistajien elämän helpottamiseksi. Kun otetaan huomioon että suurin osa yksityismetsänomistajista alkaa lähestyä eläkeikää ja yhä useammin omistaja asuu kaupungissa kaukana metsäpalstaltaan, ei taitoa eikä voimia oikeanlaiseen metsän käsittelyyn välttämättä ole. Tämä toiminta takaa sen että myös metsissä tehtävät toimenpiteet ovat halutun kaltaisia. Kolmantena keinona ovat taloudelliset tuet erilaisiin metsänparannustöihin sekä energiapuun haketukseen.

Avainsanat: metsäpolitiikka, metsälainsäädäntö, rahoitustuet, metsäohjelmat

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen taustaa.

Metsän merkitys Suomen kansantaloudelle on kauan ollut suuri. Metsäsektorin osuus Suomen bruttokansantuotteesta on tällä vuosikymmenellä laskenut mutta oli edelleen vuonna 2005 yli 5%. Metsäsektorin brutto-osuus tavaroiden ja palvelujen viennistä vuonna 2004 oli 21 prosenttia (Metsätilastollinen vuosikirja 2007: 333, 338). Se selittää valtiovallan halun ohjata puun käyttöä ja tukea metsän kasvua lisääviä toimenpiteitä. Liitteessä 1 on metsäntutkimuslaitoksen kaavio metsäsektorin arvonlisäyksestä ja osuudesta bruttokansantuotteesta 1975–2006.

Metsätalousmaata Suomen 30,4 miljoonan hehtaarin pinta-alasta on 26,3 miljoonaa hehtaaria. Metsämaata on 20,2 miljoonaa hehtaaria, kitumaata 2,8 miljoonaa hehtaaria ja joutomaata 3,1 miljoonaa hehtaaria. Muuta metsätalousmaata on 0,2 miljoonaa hehtaaria, jossa on mukana mm. metsäteiden pinta-ala. Varsinaiseen puuntuotantoon käytettävissä on 21,2 miljoonaa hehtaaria valtakunnan metsien 10. inventoinnin mukaan. Yksityiset omistavat metsätalousmaasta 52%, valtio 35%, yhtiöt 8 % ja kunnat, seurakunnat ja yhteisöt 5 %. Liitteessä 2 näkyvät metsänomistajaryhmien osuudet metsätalousmaasta, puuston tilavuudesta ja kasvusta. (Metsätilastollinen vuosikirja 2007:42)

Valtiovalta käyttää metsäpoliittisten tavoitteidensa saavuttamiseksi kolmenlaisia keinoja. Lakien käskyillä, kielloilla ja rajoituksilla ohjataan käytännön toimintaa haluttuun suuntaan ja ehkäistään ei-toivottu käyttäytyminen. Valtion taloudellisten tukien avulla pyritään samaan päämäärään. Kolmanneksi, Metsähallitus voi tarvittaessa käyttää puuntuotantoon hallinnoimiaan metsämaita, joiden käyttöä siihen tarkoitukseen ei ole rajoitettu. (Ollonqvist 1998: 12).

Suomessa metsä kasvaa hitaasti verrattuna lämpimämpiin seutuihin, ja jo kasken- ja tervanpolton ajoista asti on, usein aiheellisestikin pelätty metsiemme liikaa vähenevän.

1960-luvulla metsän kokonaispoistuma ylitti vuotuisen kasvun. Silloin käynnistettiin tehokkaat metsänparannustoimet valtion tuella. Metsänparannustyötä on toki tehty ennenkin, vähäisessä määrin jo 1800-luvulla. Ensimmäinen metsänparannuslaki säädettiin vuonna 1928. Metsänparannustyönä on rahoitettu esimerkiksi metsän uudistamista, metsäteiden tekoa, perusparannusta ja taimikonhoitoa. Tällä vuosikymmenellä rahoitusta on suunnattu uusien arvostusten mukaisesti metsien biologisen monimuotoisuuden ja puuntuotannon kestävyiden suuntaan. Kun aikaisemmin tuettiin metsien ojitusta, nyt saattaa tukea saada ojitetun alueen ennallistamiseen. Vuodesta 1970 lähtien puuston kasvu on koko ajan ollut poistumaa suurempi huolimatta teollisuuden lisääntyneestä puuntarpeesta. Se tekee mahdolliseksi ottaa paremmin huomioon uudet vaatimukset metsäluonnon suojelusta ja metsien monikäytöstä.

Metsätalouteen liittyvä organisaatio on aina aikojen kuluessa muuttunut siten, että se parhaiten palvelisi senhetkistä metsäpolitiikkaa. Voimakkaasti keskitetystä hallinnosta on viime aikoina siirrytty enemmän alueelliseen, hajautettuun suuntaan, mikä on EU:nkin tavoitteena. Päätös- ja valvontavaltaa on siirretty aluetasolle, alueellisille metsäkeskuksille. Myös metsätalouden tavoitteiden asettelu aloitetaan aluetasolta. (Ollonqvist 1998: 9)

Metsäpolitiikassa on puuntuotannon kestävyys ollut keskeinen käsite jo vuoden 1928 metsälakiuudistuksen jälkeen. Sillä tarkoitetaan sitä, ettei tämänhetkisillä metsänhakuilla vaaranneta puun saantia tulevaisuudessa, vaan että vähintään vastaava määrä puuta voitaisiin korjata tulevinakin vuosina metsävaroja vähentämättä. Silloin metsien vuosittainen kasvu olisi aina vähintään hakatun määrän suuruinen. Vuoden 1970 jälkeen Suomen metsien puuston tilavuus on lisääntynyt 46 prosenttia, mutta samalla niiden ikä on alentunut. (Ollonqvist 1998: 14; Metsätalostollinen vuosikirja 2007:33)

1.2. Tutkimuksen aihe

Tutkimuksen keskeisenä aiheena on metsäpolitiikka Suomessa. Selvityksen kohteena on politiikan sisältö, mihin sillä pyritään, mitkä ovat syyt juuri tämän sisältöisen metsäpolitiikan harjoittamiseen sekä mitkä ovat keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Jonkin verran tulee esille myös vuosien kuluessa tapahtuneet muutokset.

Aiheeseen liittyvät keinot, joiden avulla valtiovalta pyrkii pääsemään toivottuun tulokseen ovat taloudellinen ohjaus, lakisääteinen ohjaus sekä neuvonta. Taloudellinen ohjaus tapahtuu erilaisten tukien muodossa. Hankkeisiin, jotka ovat toivotun kehityksen mukaisia, voi saada rahoitustukea tai avustusta. Lakien mukaisesta valvonnasta ja neuvonnasta vastaavat metsätalouden eri organisaatiot. Yhtenä politiikan toteuttamiseen liittyvänä asiana tutkimuksessa tarkastellaan metsätaloutta ohjaavia ja valvovia lakisääteisiä organisaatioita. Tarkoituksena on ensin selvittää, miten organisaatiot ovat kehittyneet ja miten niiden tehtävät ovat vuosien kuluessa muuttuneet ja mitkä seikat ovat siihen olleet vaikuttamassa. Sen jälkeen käsitellään organisaatioiden nykyistä rakennetta, niiden tehtäviä ja suhdetta toisiinsa. Mukaan on otettu pelkästään julkisen vallan organisaatiot vaikka metsäteollisuudella on ollut vahva vaikutusvalta metsänkäytön ratkaisuihin ja se vaikuttaa edelleen. Metsäteollisuuden edustajia on mukana Kansallisten metsäohjelmien suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Välillisesti metsäpolitiikkaa tukemaan on tarvittu metsäalan opetuksen järjestämistä sekä laajaa tutkimustoimintaa.

1.3. Lähteet ja niiden käyttö

Luonnonsuojelusta, metsien monikäytöstä ja kestävän kehityksen periaatteista löytyy melko paljon kirjallisuutta. Metsänhoidon muuttuneesta käytännöstä on kirjojen lisäksi saatavilla Metsähallituksen ohjeita, joita se noudattaa omien metsiensä hoidossa ja jotka ovat ohjeena myös yksityismetsätaloudessa. Lähteinä tulevat kysymykseen myös

metsätalouteen vaikuttavat lait, hallituksen esitykset ja maa- ja metsätalousministeriön päätökset.

Organisaatiosta ei ole varsinaisesti olemassa mitään kokonaiskuvaa antavaa teosta, vaan tietojen kokoamisessa on turvauduttava sen eri osia koskevaan lainsäädäntöön ja hallituksen esityksiin. Jokaisen toimielimen asemaa ja tehtäviä säätelee oma lakinsa, ja ne ovatkin tärkein tietolähde tämän aiheen kohdalla. Kyseisten laitosten Internet-sivuilta on myös löydettävissä jotain tietoja niiden toiminnasta.

1.4. Tutkimuksen eteneminen

Toisessa luvussa keskitytään Suomessa harjoitettavan metsäpolitiikan kuvaamiseen. Jonkin verran sivutaan siihen liittyvää metsänhoitokäytännön historiallista taustaa, lainsäädäntöä ja sen perusteita. Usein lakimuutosten yhteydessä on myös organisaatiota ja lain toteuttamis- ja valvontaelimiä muutettu paremmin lain tarkoitusta vastaaviksi. Metsänhoidon tavoitteet ja periaatteet ovat muuttuneet paljon viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Vaikka yhtenä tavoitteena on edelleen turvata puunsaannin riittävyys, ovat yhtä tärkeiksi sen rinnalle nousseet ns. aineettomia arvoja suosivat periaatteet.

Ensimmäiset rajoitukset metsien hävittämiselle säädettiin metsäsäännöissä jo 1600-luvulla Ruotsin vallan aikana. Senaikaiset talousnäkemykset korostivat valtion roolia talouselämän säätelijänä. 1700-luvulla metsänkäyttörajoitukset olivat rakennuskaareissa. Jo silloin asetettiin velvollisuus istuttaa joidenkin kaadettujen lajien tilalle uusi puu ja suojata se karjalta. Liberalismi toi tullessaan vapaamman näkemyksen metsien käyttöoikeuteen. Venäjän vallan aikana 1800-luvulla ei suuriakaan muutoksia tullut. Toisaalta lakien noudattamisen valvonta oli vaikeaa. Mutta puutavaran kysynnän lisääntyessä alettiin taas pelätä metsävarojen vähenemistä. Vuonna 1886 säädettiin metsälaki, joka velvoitti huolehtimaan metsän uudistumisesta, laiminlyönnistä oli

luvassa sanktioita. Vuonna 1917 säädettiin asetus toimenpiteistä metsän hävittämisen ehkäisemiseksi. Vuonna 1928 annettiin uusi yksityismetsälaki, jolla edellinen asetus kumottiin. Seuraava yksityismetsälain muutos tehtiin vuonna 1967, jolloin toimielimiä koskevat säännökset erotettiin omaksi laikseen. Viimeisin metsälaki on tullut voimaan vuonna 1997.(Kiviniemi 2004: 29 –32)

Metsäpolitiikan keinona käydään läpi uutta rahoituslakia. Valtion tukien painopisteet ovat muuttuneet vastaamaan kansainvälisiä näkemyksiä luonnon- ja metsienhoidon suuntaviivoista. Valtio on tukenut julkisin varoin metsätaloutta vuoden 1928 metsänparannuslain säätämisestä lähtien. Silloin tuki ohjattiin pääasiassa valtion ja yksityisten maiden soiden ojitukseen ja muihin metsänparannustöihin. (Ollonqvist 1998: 47). Sen jälkeen valtion tukien kohteet ovat muuttuneet jonkin verran. Nykyisin tukia myönnetään uuden metsälain päämäärien toteuttamiseksi. Samassa yhteydessä käsitellään sitä, miten valtio tukee metsätaloutta, minkälaisia tukimuotoja on olemassa ja kenelle ne on suunnattu. Laissa kestävän metsätalouden rahoituksesta (1094/ 1996) säädetään toimenpiteistä, joihin voi rahoitusta tukena tai lainana saada. Joihinkin tukiin saadaan osittain Euroopan unionin rahoitusta

Maaliskuussa 2008 hallitus teki kehyspäätöksen metsänhoitoon ja -käyttöön liittyvien hankkeiden rahoituksesta. Kestävän metsätalouden rahoituslain toteuttamiseksi myönnettiin vuosiksi 2009-2012 yhteensä 288,12 miljoonaa euroa. Sitä on tarkoitus käyttää muun muassa metsäautoteiden perusparannukseen, taimikonhoitoon ja kunnostusojitukseen. Kansallisen metsäohjelman mukaisia tukia päätettiin suunnata metsäkeskuksille käytettäväksi metsänomistajien neuvontaan ja tilakohtaisten metsäsuunnitelmien kehittämiseen, tiedon keruuseen ja sähköisen asioinnin parantamiseen. Kaudella 2009-2012 METSO-ohjelmaan on käytettävissä edellisvuonna ja tänä vuonna suunnatut rahat mukaan lukien yhteensä 181,85 miljoonaa euroa. (Maa- ja metsätalousministeriön tiedote 12.3.2008)

Kolmannessa luvussa käsitellään metsätalouden organisaatioita. Kunkin toimielimen kohdalla pohditaan sen lainsäädännöllistä asemaa, tehtäväaluetta ja suhdetta toisiin

organisaatioihin. Lisäksi on tarkoituksena selvittää metsätalouden hallintoa täällä hetkellä, onko sitä todella hajautettu niin kuin on ollut tarkoitus ja ketkä päätösvaltaa ja viranomaisvaltaa metsätaloudessa käyttävät. Organisaation eri toimielinten tehtävänä on myös tutkimustoiminta ja metsänomistajien neuvonta. Varsinkin uusien metsänhoidon periaatteiden läpivieminen voi alussa olla tuskallista. On sanottu, että metsäkeskusten toiminnassa aikaa kuluu enemmän metsänomistajien neuvomiseen, kuin varsinaiseen suunnittelu- ja valvontatehtävään. Toisaalta, metsänomistajat eivät ole aina olleet samaa mieltä metsänkäytön ohjeistuksen oikeellisuudesta metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten kanssa.

Suomi on ollut mukana luonnonsuojeluun liittyviä kansainvälisiä sopimuksia solmittaessa. Metsätalouden kannalta tärkeimpiä ovat Rio de Janeiron Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus 1992 (SopS 78/ 1994) sekä Yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristöjen suojelusta (Bernin sopimus 1982, SopS 29/1986). Nämä velvoittavat Suomea, mutta niiden merkitys on konkretisoitunut oikeastaan vasta, kun ne on otettu osaksi Suomen ympäristö-, metsä- ja luonnonsuojelulainsäädäntöä. Velvoittavien sopimusten lisäksi kansainvälisistä tapaamisista on ollut tuloksena ns. soft law- asiakirjoja, jotka ovat julistuksia ja periaatteita. Metsätaloutta koskevaa on lähinnä Riossa hyväksytyt metsäperiaatteet metsien kestävästä käytöstä, moninaiskäytöstä ja suojelusta. Periaatteilla on ollut vaikutusta uudistetun metsälainsäädännön muotoutumiseen. (Ekroos 1998 : 32–35)

Neljäs luku käsittelee metsälakia. Koska metsätalouteen vaikuttavaa lainsäädäntöä on eri laeissa, niiden kesken saattaa tulla ristiriitoja siitä mitä saa, tai täytyy tehdä. Vastuukysymykset tulevat ajankohtaisiksi silloin kun esimerkiksi metsän hakkaaja on eri kuin metsänomistaja tai puun ostaja, ja tapahtuu jokin rikkomus. Lainsäädännöllä säädelyjen toimenpiteiden vaikutuksista ja vahingollisuudesta on vuosikymmenien aikana ollut paljon erimielisyyksiä. Yksityisen, vain taloudellisen hyödyn tärkeys ja yleisen edun näkemykset voivat joutua asetetuksi vastakkain. Metsäteollisuuden suuri sananvalta on myös aiheuttanut närää. Metsäteollisuuden puolella taas katsotaan, että

heidän alansa on niin tärkeä Suomen kansantaloudelle, että heillä on oikeus puuttua harjoitettavaan metsäpolitiikkaan.

Viidennessä luvussa tarkastellaan muuta metsätalouteen vaikuttavaa lainsäädäntöä. Luonnon- ja ympäristönsuojelulaeista käsitellään niitä seikkoja, joilla on vaikutusta metsänhoitoon ja metsänkäyttöön. Myös rakennus- ja kaavoituslaki voi jonkin verran rajoittaa metsänomistajan päätösvaltaa.

2. METSÄPOLITIikka METSÄOIKEUDEN PERUSTANA

2.1. Metsäpolitiikka Suomessa

Metsän käyttöä alettiin taas rajoittaa viime vuosisadalla, koska pelättiin metsien hävittämistä puun kysynnän lisääntyessä. Vuonna 1886 säädettiin metsälaki(29/1886). Jo silloin veloitettiin huolehtimaan metsän uudistamisesta tietyn suuruisilla hakkuualoilla. Laiminlyönnistä seurasi metsän käytön kieltö. Heikon valvonnan vuoksi lakia ei juurikaan noudatettu. (Kiviniemi 2004:30)

Metsän hävittämisen estämiseksi annettiin vuonna 1917 laintasoinen metsäasetus. Sen noudattamista valvoivat lääninmetsälautakunnat. Asetus kumottiin 1928 yksityismetsälailalla, joka oli voimassa vuoteen 1967 saakka. Lääninmetsälautakunnista tuli metsänhoitolautakuntia, vuonna 1967 piirimetsälautakuntia ja viimein 1996 metsäkeskuksia. (Kiviniemi 2004:31)

Aika vuodesta 1960 alkaen MERA-kausineen ja niiden jälkeenkin 1990-luvulle saakka oli kaavamaista panostamista mahdollisimman suureen puuntuotantoon. Yksityisellä metsänomistajalla ei ollut paljoakaan valinnanmahdollisuutta siinä, miten metsää hakattiin ja uudistettiin. Tapiolta tuli ohjeet piirimetsälautakunnille, jotka puolestaan ohjeistivat ja neuvoivat metsänhoitoyhdistyksiä. Piirimetsälautakunnat hoitivat sekä metsänhoidon ja – käsittelyn neuvonnan että lainvalvonnan. välillä suorastaan pikkumaisella tavalla, mikä johtikin välillä yhteentörmäyksiin metsänomistajien kanssa. (Viitala 2003: 18–22)

Yksityismetsälain mukaisesti oli metsänomistajan asetettava vakuustalletus metsänuudistamisen takaamiseksi hakkuun jälkeen. Se koettiin suurena rasitteena ja taloudellisena tappiona 1970-luvulta lähtien. Vakuustalletusten avulla haluttiin turvata metsän uudistamisesta ja taimikonhoidosta aiheutuneet kustannukset, mikäli metsänomistaja laiminlöisi velvollisuutensa ja piirimetsälautakunnat ja metsänhoitoyhdistykset olisivat joutuneet työt teettämään. Vakuustalletukset makasivat matalakorkoisilla tileillä 3–10 vuotta ja kun inflaatiövauhti oli samaan aikaan 15–18

prosenttia, aiheutui siitä suuria tappioita metsänomistajille. Lakisääteinen vakuusjärjestely kesti vuoteen 1991. Harkinnanvaraisena se on uudessakin metsälaisissa olemassa. Vakuutta voidaan metsänomistajalta vaatia, mikäli hän on aikaisemmin laiminlyönyt taimikonperustamis- tai hoitovelvoitteensa. (Viitala 2003: 22–25)

Yksityismetsälaki (412/67) säänteli muiden kuin valtion omistamien metsien käyttöä. Laki tähtäsi pääasiassa puuntuotannon turvaamiseen, joten nykyisiin näkemyksiin metsänhoidon ja -käytön tavoitteista se ei enää pystynyt vastaamaan. Lain säännökset olivat kuitenkin niin muotoillut, että vaikka käytäntö jonkinverran muuttuikin, silti voitiin toimia lain puitteissa. Vähäisiä muutoksia on lakiin vuosien varrella tehty, kunnes se kumottiin 1997 metsälain voimaantullessa Metsätalouden organisaatioon puututtiin samalla lakimuutosten yhteydessä. Se koettiin liian moniportaiseksi ja kalliiksi. (HE 63/1996)

Vaikka metsäpolitiikan sisältö näyttää kokonaan muuttuneen; siihen on tullut paljon uusia ulottuvuuksia suojelu- ja monikäyttönäkökohtineen, niin silti metsänomistaja on edelleen samanlaisessa puristuksessa, ellei pahemmassa kuin ennen. Tavoite on edelleen mahdollisimman suuri puuntuotanto ja puukauppojen lisääntyminen jotta teollisuus saisi tarvitsemansa puutavaran. Jos kaikki toiminta metsässä tehdään metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten kautta ja avulla ja puu korjataan ylitehokkailla koneilla, niin iso osa metsän tuotosta valuu muualle kuin metsänomistajan taskuun. Toisaalta harvalla metsänomistajalla olisi edes mahdollisuuttakaan korjata puita metsästä itse. Avohakkuut mahdollisimman suurilta aloilta kerralla olisi kannattavinta.

2.2. Metsäpolitiikan tavoitteet ja keinot

Metsäpolitiikka koostuu julkisen vallan toimenpiteistä, joilla metsätaloutta ohjataan haluttuun suuntaan. Koko itsenäisyyden ajan maassamme metsäpolitiikan tavoitteet ovat olleet kansallisia ja pyrkimyksenä on ollut puuntuotannon turvaaminen ja lisääminen. Nyt on sopeuduttava uuteen tilanteeseen, metsän käytössä ja hoidossa on otettava huomioon muitakin kuin puuntuotannollisia arvoja. Euroopan yhteisöön liittyminen vei

päätösvaltaa pois Suomesta. Hallintokäytäntöä on vietävä alueelliseen suuntaan. Kansallisten tavoitteiden sijaan ovat tulleet alueelliset tavoitteet, jotka nyt sitten ovat pohjana kansalliselle metsäohjelmalle. (Ollonqvist 1998: 9–10)

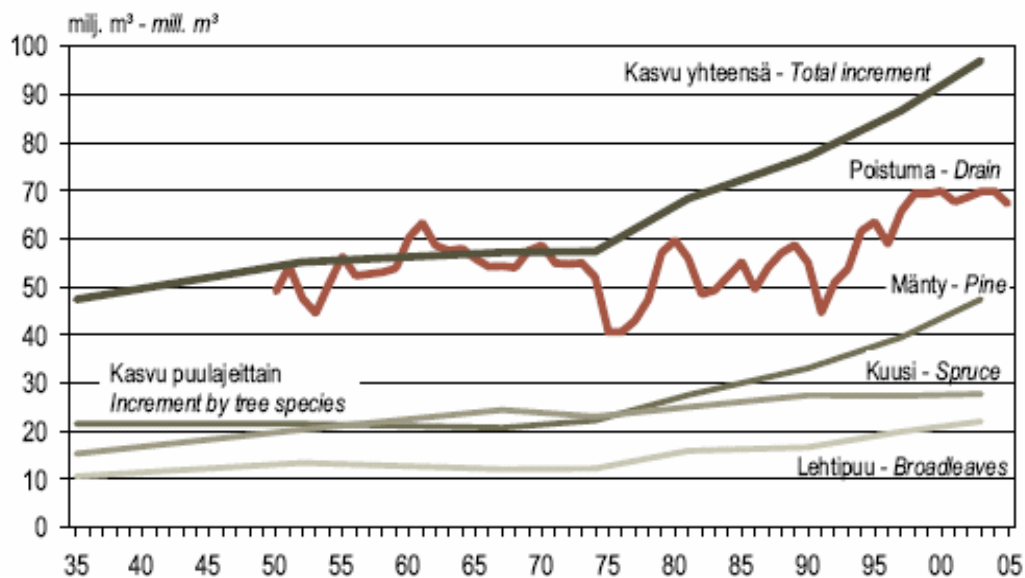
Vuonna 1985 valmistui Metsä 2000- ohjelma. Sen avulla haluttiin ennenkaikkea saada metsät tuottamaan enemmän puuta teollisuuden tarpeisiin, lisätä metsänomistajien halua myydä puuta sekä saada metsissä tehtävät työt taloudellisesti paremmin kannattaviksi. Keinoina olivat neuvonta ja tilakohtaisten metsäsuunnitelmien tekeminen, metsätieverkon parataminen ja metsänhoito- ja hakkuupalvelujen tarjoaminen. Metsien monikäytöstä puhuttiin ohjelmassa, mutta budjettien laatimiseen asti se ei vaikuttanut. Metsäteollisuus nähtiin kansantalouden kannalta niin tärkeänä, että ohjelman vaikutusaikana toivottiin sen toimintaedellytysten paranevan ja puun saannin turvattavan niin että teollisuus investoisi enenevässä määrin kotimaahan. (Primmer, Eeva & Satu Vahantaniemi (2005:314–315)

Nykyisen kansallisen metsäohjelman edeltäjä oli annettu vuonna 1999. Siinä on kirjattuna maassamme harjoitettavan metsäpolitiikan keskeiset suuntaviivat. Metsäohjelma on päivitetty keväällä 2008. Ohjelmassa yritetään metsän hoidon uudet arvot sovittaa yhteen puuntutannon lisäämisen kanssa. Puulle halutaan luoda erilaisia uudenlaisia käyttökohteita turvaamaan toimeentuloa. Suojelunäkökohtia varten perustettiin Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO I vuosille 2002–2007, jonka voimassaoloa jatkettiin yhdessä Kansallisen metsäohjelman 2015 kanssa. (Maa- ja metsätalousministeriön web-sivut osoitteessa www.mmm.fi)

Metsäalan koulutus ja tutkimustyö ovat myös tavallaan metsäpolitiikan ohjauskeinoja. Tutkimusta tehdään Suomessa paljon ja sen avulla perustellaan valtiovallan metsäpoliittisia päätöksiä. Uuden metsäkirjan johdantoluvussa peräänkuulutetaan sellaista tutkimusta, joka lähtisi tieteen lähtökohdista käytännön tarpeisiin vastaavan tutkimuksen lisäksi. Monet tutkimusohjelmat liittyvät tavalla tai toisella maa- ja metsätalousministeriön hallinnoimiin erilaisiin ohjelmiin ja projekteihin. Vaarana on silloin tutkimusalueen rajaaminen tarkoitushakuisesti ja sellaisten tutkimustulosten

aikaansaaminen, jotka tukevat valtiovallan metsäpolitiikan linjauksia. (Hanski, Ilkka, Riina Jalonen, Timo Kuuluvainen, eero Nikinmaa & Olli Tahvonen 2006:16–17)

Metsäntutkimuslaitoksen valtakunnan metsien inventointeja käytettiin ja käytetään apuna metsäpolitiikan suuntaviivoja laadittaessa. METLAN toimittamasta Metsätilastollisesta vuosikirjasta 2007 poimittu kuva havainnollistaa Suomen metsien puuston kasvun ja poistuman määriä vuodesta 1935 lähtien tälle vuosituhannele.

Kuvio 1. Puuston kasvu ja poistuma. Lähde: Metsäntutkimuslaitos

Miten metsän käyttöä ja hoitoa saadaan ohjattua valtiovallan toivomaan suuntaan? Keskeisimmät kolme keinoa ovat oikeussäännöt, taloudelliset tuet ja neuvonta. Laeissa on ohjeita siitä miten tulee toimia, miten ei pidä tehdä ja tietoa seuraamuksista jos toimii vastoin lakia. Taloudellisetkin tuet säännellään laeilla, mutta ne kannustavat toimimaan halutulla tavalla. Todennäköistä on, että tuen saaminen johonkin toimenpiteeseen, ohjaa metsänomistajien valintoja. Alueellisten metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten avulla neuvonta ja ohjeistus on tuotu lähelle metsänomistajia ja helposti saataville. Merkitystä on silläkin, että saa tarvittaessa tietoa, asiantuntija-apua, lupien ja hakemusten täyttöapua ja tarvittaessa voi jättää esimerkiksi itse hakkuu-urakankin järjestelyt metsänhoitoyhdistysten huoleksi. Suomen metsäyhdistys ry:n mukaan suurin

metsänomistajaryhmä ovat eläkeläiset. Koska metsänomistajat asuvat enenevässä määrin kaupungissa ja usein kaukana omistamastaan kiinteistöstä, olisi monelle vaikeaa hoitaa kaikki tarvittavat toimenpiteet alusta loppuun itse. Usein eivät tiedot ja taidotkaan ole riittävät. Tässä tilanteessa on toisaalta omat vaaratekijänsä, sillä Metsäkeskukset ja metsänhoitoyhdistykset tarjoavat valtiovallan politiikan toteuttajina metsänhoitoon vain yhdenlaista totuutta; vaihtoehtoista ei paljonkaan keskustella. Esimerkiksi aikaisemmin tapahtuneessa suometsien ojitussuunnossa on nähty vain puuntuotannolliset tavoitteet unohdettu miettiä ojitusten vaikutustaa ympäristöön. Nykyisin tukea saakin vain vanhojen ojien kunnostamiseen. Viime aikoina on myös tutkittu sitä, miten avohakkuut, ojitus, lannoitus ja maanmuokkaus metsän taimettumista varten vaikuttavat vesistöjen ravinnepitoisuuteen ja happamuuteen ja sitä kautta kenties vesien rehevöitymiseen. On esitetty epäilyjä, että pitkällä aikavälillä soiden ojitukset ovat alkusyynä sinilevälautojen lisääntymiseen vesistöissä.

2.3. Valtion taloudelliset tukitoimet 1900-luvulla

Ensimmäinen metsänparannuslaki annettiin vuonna 1928. Siitä lähtien on metsätalouden investointeihin myönnetty julkista tukea. Koska noin kolmasosa suomen pinta-alasta oli vähätuottoista suomaata, haluttiin sitä ottaa puuntuotantokäyttöön. Turvemaiden puuntuotannon ei odotettu olevan kovin kannattavaa. Jotta suonkuivatus ja metsänparannustoimet saatiin käytäntöön, tarvittiin valtion rahoitustukea avuksi. Ensimmäisen viisivuotiskauden aikana puolet tuesta kului valtion omistamien soiden ojitukseen ja puolet ohjattiin yksityisille metsänomistajille metsänparannustöiden ja soiden kuivattamisen kuluihin. Rahaa tukeen myönnettiin ensimmäisenä vuonna 33 miljoonaa markkaa ja sitä lisättiin vuosittain 6,7 miljoonalla markalla vuoden 1993 rahassa mitattuna. (Ollonqvist 1998: 46–47)

Vuosina 1933-1935 lain tilalla oli asetus. Vuonna 1935 annettiin järjestyksessä toinen metsänparannuslaki. Nyt tukeen varatusta 58 miljoonan markan summasta (1993 rahassa mitattuna) myönnettiin yksittäiselle metsänomistajalle avustuksena korkeintaan

60 prosenttia hankkeen kustannuksista. Metsänomistajan taloudellinen tilanne vaikutti tuen saamiseen. (Ollonqvist 1998: 46–47)

Kolmas metsänparannuslaki säädettiin määräaikaiseksi seuraavaksi viisivuotiskaudeksi vuonna 1937. Samalla suunniteltiin kasvattaa julkisen tuen kokonaissummaa noin 95 miljoonaan markkaan. Kaikkiaan tukien vauhdittamana ojitettiin 500 000 hehtaaria heikkotuottoisia maita puuntuotantoon vuosien 1928– 1939 välillä. (Ollonqvist 1998: 47–48)

Sota-aika toi uudet haasteet myös metsätaloudelle. Polttopuun kysyntä kasvoi, osittain tuontipolttoaineen, pääasiassa kivihiilen korvaamisen takia. Määrättiin polttopuun hakkuuvelvollisuudesta. Avohakkuut hyväksyttiin. Tehokkain keino hakatun alueen uudistamiseen oli metsänviljely, lähinnä istuttamalla. Lakiin toimenpiteistä vajaatuottoisten metsien uudistamiseksi vuodelta 1943 perustui valtion tukien osoittaminen uudistamistoimenpiteille. Laki oli voimassa vuoteen 1947 asti ja sen voimassaollessa metsitettiin Tapion johdolla 34 000 hehtaaria. Säännöstely ja viennin rajoittamiset jatkuivat vielä 1950-luvulla. Alueluovutuksissa oli menetetty 13 prosenttia metsämaasta. (Ollonqvist 1998: 71,95,97)

Sodan jälkeen vuonna 1948 alettiin julkista tukea myöntää jälleen metsänparannustöihin. Ojituksen lisäksi tukea sai taimikonhoitoon ja metsäteiden tekoon. Avustukselle määrättiin 90 prosentin katto ja lainan maksussa oli kaksi vapaavuotta. Vuodesta 1953 lähtien tukea myönnettiin vain yksityismetsiin. Vuonna 1957 tuen ylärajaan ja takaisinmaksuajan pituuteen otettiin käyttöön alueellinen porrastus. (Ollonqvist 1998: 99)

Metsäteollisuuden puunkäyttö lisääntyi 1950-luvun 22 miljoonasta kuutiosta 25 miljoonaan kuutioon vuosittain ja sen arveltiin vielä lisääntyvän 1970-luvun taitteessa 51 miljoonaan kuutioon. Se olisi ylittänyt ja todellisuudessa ylittikin puuston vuotuisen kasvun. Hieman auttoi se, että polttopuun tarve väheni ja sahapuusta jäävää jättepuuta voitiin hyödyntää entistä paremmin. Uhkaavaa puupulaa käsitteli kaksi eri komiteaa, joiden mietinnöt valmistuivat vuonna 1962. Metsätalouden suunnittelukomitea kehitti

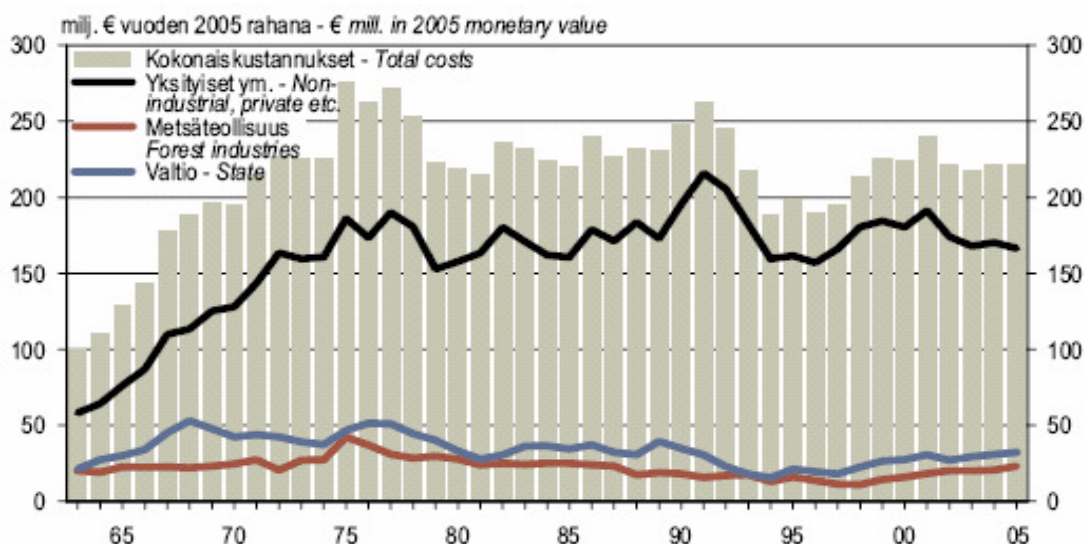
HKLN-ohjelman ja maatalouskomitean toimeksiannosta asiantuntijatyöryhmä laati edelliseen perustuvan TEHO-ohjelman. Niiden sisältämät keinot puupulan torjumiseksi olivat samansuuntaiset, mutta suunnitelluissa määrissä oli eroja. Metsänviljelyalan ja ojitusten lisääminen nähtiin tärkeimmiksi toimenpiteiksi puupulan torjumisessa. Metsien lannoitusta neuvottiin lisäämään. Vajaatuottoisten metsien uudistaminen, puuston muuttaminen havupuuvaltaisemmaksi sekä taimikonhoidon tehostaminen löytyvät muun muassa listalta. (Ollonqvist 1998: 127-130)

Metsätalouden investointien rahoitusohjelman MERA1:n sai valmiiksi sen suunnittelemista varten perustettu toimikunta vuonna 1964. Asian taustalla vaikuttivat MTK ja SPKL. Vuosien 1965-70 väliselle ajalle suunniteltu ohjelma sisälsi laajempia metsänuudistus ja -ojitustavoitteita kuin edeltäjänsä, TEHO-ohjelmassa oli taas suuremmat lannoitussuunnitelmat. Mera 1:n rahoittamiseen kohdennettiin budjetin ulkopuolista rahoitusta ja siten sen tukea saatiin ohjattua enemmän investointeihin eteläisen Suomen nopeampikasvuisemmissa metsissä. Toimikunta jatkoi työtään ja täydensi edellistä ohjelmaa uudella MERA II :lla vuosille 1966-1970. Edelliseen ohjelmaan verrattuna siinä oli kasvatettu ojituksen, tienrakennuksen ja lannoituksen määriä. MERA III ohjelma laadittiin vielä 1970 luvun alkupuoliskolle. Siinä otettiin nyt huomioon Etelä- ja Pohjoissuomen metsätalouden erilainen kannattavuus. MERA:n aikana metsänhoidon ja metsien perusparannuksen kokonaiskustannukset nousivat 370 miljoonasta markasta melkein miljardiin markkaan vuoden 1993 rahassa mitattuna. (Ollonqvist 1998: 134-163)

Uusi metsänparannuslaki säädettiin jälleen vuonna 1977. Nyt metsän luontaista uudistamista pidettiin tärkeänä edistää. Metsäteitä haluttiin kunnostettavan. Tuen alueellista porrastusta kehitettiin niin että muodostettiin neljä vyöhykettä. Tuen suuruus kasvoi pohjoiseen mentäessä viidestä prosentista kahdeksaankymmeneen viiteen prosenttiin. Tukea suunnattiin enemmän suoriin avustuksiin lainatuen sijasta. (Ollonqvist 1998: 163)

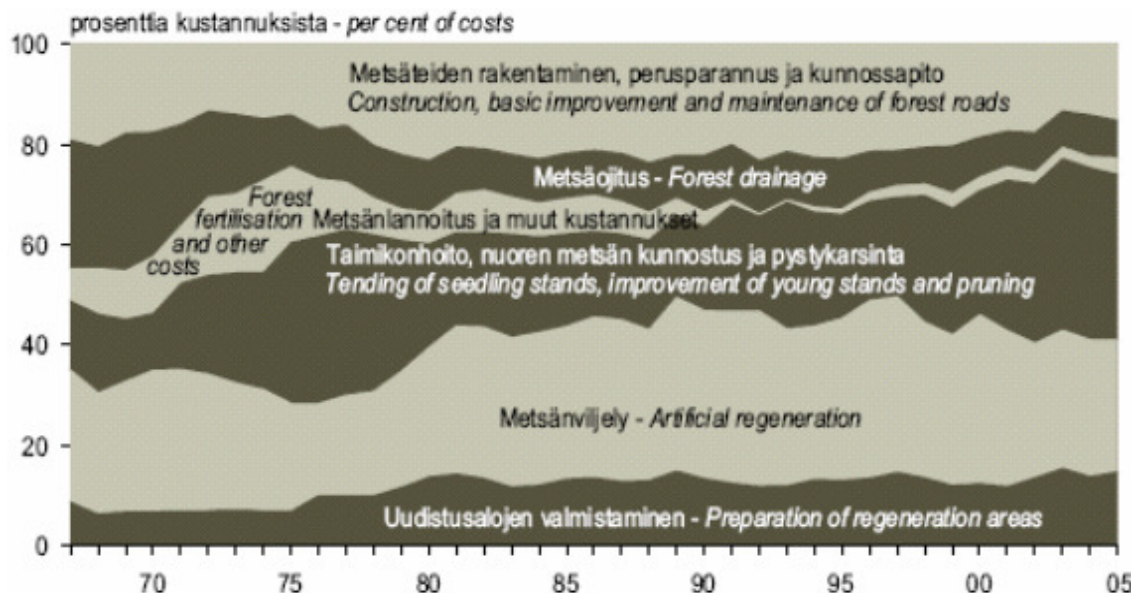
Seuraavista kuvioista näkyy, miten paljon Suomessa on käytetty rahaa metsienhoitoon ja perusparannukseen yhteensä vuodesta 1963 vuoteen 2005, sekä miten kustannukset

jakautuvat työlajeittain. Rahoituslain mukaista tukeahan voivat saada vain yksityiset metsänomistajat., tässä ovat mukana myös metsäteollisuuden ja valtion kustannukset.

Kuvio 2. Metsänhoito- ja perusparannustöiden kokonaiskustannukset 1963-2005 Rahanarvot on muunnettu tukkuhintaindeksillä (kotimaiset tavarat)

Lähde: Metsäntutkimuslaitos, Metsätalastollinen vuosikirja 2007

Kaavio 3. Eri työlajien osuudet metsänhoito- ja perusparannustöiden kokonaiskustannuksista 1967-2005 Lähde: Metsätalastollinen vuosikirja 2007, Metsäntutkimuslaitos

2.4. Valtion taloudelliset tukitoimet 2000-luvulla

Yhtä aikaa uuden Metsälain kanssa tuli voimaan Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta vuonna 1997 (1094/96). Edellisten lakien metsänparannustoimenpiteiden sijaan tuli laajemmat tavoitteet. Uudet arvot metsien biologisen monimuotoisuuden turvaamisesta ja metsäluonnon ja ympäristön hoidosta tulivat puuntuotannollisen kestävyuden rinnalle kirjatuksi lakiin. Kunnostusojituksiin ja metsäteiden rakentamiseen oli edelleen saatavissa lainamuotoista tukea; muut tuet olivat suoraa avustuksia. (Ollonqvist 1998: 253–254)

Laki ei kuitenkaan ole toiminut tyydyttävästi ja sitä on jouduttu myöhemmin täydentämään. Eduskunta on hyväksynyt uuden Kestävän metsätalouden rahoituslain (11.5.2007/544), jolla kumottaisiin edellisen lain säädökset. Lain piti olla mukana vuoden 2008 talousarviossa. Mutta on syntynyt mielenkiintoinen tilanne Euroopan yhteisön takia, eikä lakia ole vielääkään voitu saattaa voimaan.

Euroopan yhteisön valtiontukisäännöistä johtuen komissio seuraa jäsenvaltioiden voimassaolevia tukijärjestelmiä. Jos tukia muutetaan, pitää ne ilmoittaa komissiolle niin ajoissa, että se ehtii käsitellä ne. Komissio ei vielä ole saanut käsittelyä valmiiksi, muuten kuin energiapuun haketustuen osalta, jonka voimassaolo päättyi vuoden 2007 lopussa. Komissio hyväksyi haketustuen viideksi vuodeksi eteenpäin. Ei katsottu voitavan antaa siitä erillistä lakia, ennen kuin koko laki voidaan saattaa voimaan. On jo selvinnyt, ettei uutta lakia sellaisenaan tulla hyväksymään, vaan muutoksia joudutaan tekemään useaan pykälään. Tällä tietoa se olisi tarkoitus saattaa voimaan vuoden 2009 alusta, joten vanhaan lakiin tehtiin väliaikaisia muutoksia, ettei haketustuen myöntämiseen tulisi taukoa. Euroopan yhteisön tavoitteena on että energian käytöstä vuonna 2020 kaksikymmentä prosenttia olisi peräisin uusiutuvasta energiasta. Jos puun poltolla korvataan raskasta polttoöljyä, voidaan merkittävästi vähentää ilmakehän hiilidioksiditasitusta. Haketustukea myönnetään nuoren metsän hoidossa saatavaan taimikon perkaus- ja harvennusjätteen ja puun pystykarsinnan yhteydessä saatavaan puuhun, koska kustannukset nousisivat näissä kohteissa niin korkeiksi ettei korjuu ja haketus kannattaisi. Tuen suuruus on 1,7 euroa irtokuutiometriltä. Vuositasolla

kokonaiskustannukset ovat olleet 1,12-1,42 miljoonaa euroa. Yli 90 prosenttia käytettävävstä hakkeesta saadaan kuitenkin päätehakkuualueilta, joihin ei tukea myönnetä. Vanhan lain 22§:n, jossa rahoitettavat toimenpiteet on lueteltu, voimassaoloa jatkettiin 4.1.2008– 31.12.2012 väliseksi ajaksi. väliaikaisesti. Uuden lain voimaantullessa kumotaan tämän vanha laki. (HE 11/2008)

Hakkuujätteen poistaminen metsistä aiheuttaa huolta metsän viljavuuden säilymisestä. Kun kantoja ja oksia kerätään suuret määrät, poistuu metsistä samalla melko paljon ravinteita. Sillä saattaa olla vaikutusta myös maanpinnan lämpö- ja vesiolosuhteisiin ja mikrobiologisiin seikkoihin. Asiaa on tutkittu vielä niin vähän aikaa, ettei varmoja tuloksia ole saatavilla. Näyttää kuitenkin että hakkuujätteen poistaminen saattaisi vähentää hieman puuston kasvua. (Metsälehti Luston web-sivu osoitteessa:<URL <http://www.lalli.fi/lusto/lusto012005/metsantutkimus.html>>

Valtion taloudellinen tuki metsätaloudelle perustuu nyt siis vielä Kestävän metsätalouden rahoituslakiin (1094/1996). Jotkut tukimuodoista oli määrätty tosin päättyämään vuoden 2007 lopussa, mutta niiden voimassaoloa siis jatkettiin Metsätalouden rahoitusta koskevia säännöksiä on myös laissa Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamisesta (1057/87) ja laissa kiinteistön yhteisomistajien osallistumisesta metsätalouden rahoituslainsäädännössä tarkoitettuun toimenpiteeseen (1349/1996).

Periaatteessa rahoitustukea myönnetään vain metsänomistajan hakemuksen perusteella. On kuitenkin muutamia tilanteita, joissa rahoitus voidaan myöntää ilman sitäkin. Tällöin voi olla kysymys yhteishankkeista, joihin maanomistaja velvoitetaan osallistumaan, kuten kunnostusojitus tai metsätien teko. Jos kiinteistöllä on useita omistajia, voi tuen saamiseksi riittää, että neljäsosa heistä hakee sitä ja jos lisäksi joku hakijoista hoitaa tilaa. Lainan osalta vaaditaan että hakijoilla on vähintään puolet omistusosuudesta. (Kiviniemi 2004: 387–388)

Lailla on tarkoitus tehdä mahdolliseksi lieventää metsätaloudesta luonnolle aiheutuvia haittoja, tukea metsäluonnonhoitohankkeita ja korvata maanomistajalle luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta syntyviä kustannuksia. (HE 63/1996)

Rahoituslakiin sisältyvää toimintasuunnitelmaa kritisoitiin heti sen tultua voimaan; se oli käytäntöön soveltumaton. Lain muutostöihin ryhdyttiin vuoden 1997 syksyllä maaja metsätalousministeriössä. Rahoituslain muutos merkitsi sitä, että metsänparannustyöt katsottiin vuoden 1997 alusta lähtien liiketoiminnaksi. Uusiin hankkeisiin ei saanut enää käyttää ns. hallinnon valtionapuvaroja.

Lain mukaista rahoitusta voidaan myöntää kohteisiin, jotka täyttävät metsälain vaatimukset. Laissa säädetään kuitenkin vain siitä, mihin kohteisiin on mahdollista saada rahoitusta, ei siitä, mitä toimenpiteitä metsässä voi tehdä. Laki koskee vain yksityismetsiä. Niihin lasketaan kuuluviksi myös yhteismetsät tai perheyhtiöt.

Rahoituslain 1§:n mukaan tukea voi saada seuraaviin kohteisiin:

1. puuntuotannon kestävyys turvaaminen
2. metsien biologisen monimuotoisuuden edistäminen
3. metsäluonnon hoitohankkeet
4. edellä 1-3 kohdassa tarkoitettua toimintaa tukevat muut edistämistoimenpiteet.

2.4.1 Rahoituslain soveltaminen

Rahoituslain mukaista tukea voidaan sen ensimmäisen pykälän mukaan myöntää ainoastaan yksityismetsänomistajille tai maatila- tai metsätalouden harjoittamista varten perustetulle yhtiölle, säätiölle tai osuuskunnalle. Tukea voi saada myös yhteismetsän tai yhteisen alueen hoitoon mikäli luonnolliset henkilöt omistavat vähintään puolet osuuksista.

Puuntuotannon kestävyys turvaamiseksi tuetaan metsänparannustoimenpiteitä, joilla pyritään siihen, että metsä säilyy elinvoimaisena. Tähän kuuluu metsän taimettumisesta huolehtiminen sekä puulle suotuisten kasvumahdollisuuksien ylläpitäminen. Valtion rahoitusta voi saada metsän uudistamiseen, kulotukseen, nuoren metsän hoitoon,

energiapuun korjuuseen, metsänterveyslannoitukseen, kunnostusojitukseen ja metsätien tekemiseen. Hankkeiden kustannuksiin voi saada rahoitusta kohteesta ja toimenpiteestä riippuen tukena, lainana tai tukena, jossa maanomistaja rahoittaa itse osan. (HE 63/1996)

Metsien biologisen monimuotoisuuden ylläpitäminen. Metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä aiheutuneisiin kustannuksiin voidaan myöntää ympäristötukea. Sitä voidaan myöntää, vaikka hankkeelle jo saataisiinkin rahoituslain mukaista tukea, mikäli biologisen monimuotoisuuden ylläpitäminen aiheuttaa lisäkustannuksia. Edellytyksenä sen maksamiselle on, että turvaamistoimenpiteitä tehdään laajemmin, kuin mitä metsälaissa määrätään metsänomistajan velvollisuudeksi tai rahoituslain 7 §:ssä on mainittu. Biologisen monimuotoisuuden ylläpitämisellä tarkoitetaan pääasiassa kohteita, jotka on lueteltu Metsälain 10 §:ssä. Aiheutuneet lisäkustannukset voidaan korvata kokonaan tai osaksi valtion varoista. Tukea myönnetään vain jos kohteen hakkuuarvo ylittäisi 4000 euroa tai olisi yli 4 prosenttia saman omistajan kunnan alueella sijaitsevien kaikkien metsien hakkuuarvosta. Tukea maksetaan peruskorvausta, jonka suuruus on kymmenen puukuutiometrin hintaa vastaava summa hehtaaria kohti. Hakkuuarvokorvaus lasketaan kantohinnan ja hakkuukelpoisen puuston tulona omavastuuosuudella vähennettynä. Lisäksi voidaan maksaa korvausta alueella tehtävistä suunnittelu-, arviointi- ja ympäristönhoitotoista. Sopimus on kymmenvuotinen. Jos alue myydään tänä aikana, on asia mainittava luovutuskirjassa. Uusi omistaja voi puolen vuoden kuluessa irtisanoa sopimuksen, mutta jäljellä olevaan kauteen kohdistetut rahat tulee palauttaa. Metsäkeskus päättää tuen myöntämisestä ja valvoo sen noudattamista. (Kiviniemi 2004: 432–436)

Metsäluonnon hoitohankkeet. Rahoituslain 20 §:n mukaisia hoitohankkeita ovat muun muassa tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostus- ja kartoitustyöt, maisemanhoito, ojitusten kunnostustyöt ja niistä aiheutuvien vesistöhaittojen ehkäisy ja korjaaminen, metsäojien ennallistaminen. Metsäluonnon hoitohankkeiden suunnittelusta ja toteutuksesta huolehtii alueen metsäkeskus yhdessä maanomistajan kanssa ja tämän suostumuksella. Maanomistajan ei tarvitse hakea rahoitusta. (Kiviniemi 2004: 438)

Muut edistämistoimenpiteet. Rahoituslain 22 §: mukaisia muita rahoituskohteita ovat toimintasuunnitelman laatiminen, juurikäävän torjunta-ainekustannukset riskialueilla, ennalta arvaamattoman virheen korjaaminen, vahingon korvaaminen ja yksityismetsän kestävä hoito ja käyttöä edistävä kokeilu- ja selvitystoiminta. Tämän pykälän mukaista rahoitusta voidaan myöntää myös muille kuin yksityisille metsänomistajille, kuten metsäkeskuksille, metsänhoitoyhdistyksille, yhteisöille ja lain tarkoittamaa toimintaa tekeväle urakoitsijalle. Jos toimintaa varten on tarkoituksenmukaista laatia toteutussuunnitelma, se rahoitetaan kokonaan tuella, jos selvityksen laatii metsäkeskus, metsänhoitoyhdistys tai muu riittävän ammattitaidon omaava taho. Virhe tai vahinko voidaan korvata, ellei kysymys ole tahallisuudesta tai huolimattomuudesta. Tässä tarkoitetaan rahoituslain mukaisiin toimenpiteisiin liittyntä virhettä tai vahinkoa. Jos vahinko on tapahtunut, olisi edullisinta pitää asiasta rahoituslain mukainen katselmus, koska se on maksuton asianosaisille. Rahoituslain mukaiset hankkeiden suunnittelut ja toteutukset luetaan nykyisin liiketoiminnaksi ja vastuukysymykset harkitaan sen mukaisesti. Jos on tehty suullisia sopimuksia, voi niitä olla vaikea näyttää toteen. (Kiviniemi 2004: 439–442)

2.4.2. Rahoituslain valvonta

Metsäkeskukset valvovat metsälain ja rahoituslain noudattamista. Ne suorittavat kohteiden tarkastuksia Tapion ohjeiden mukaisesti. Kohteet valitaan satunnaisotannan, riskianalyysin sekä metsäkeskuksen oman harkinnan perusteella. Riskianalyysin kriteerit saa kukin metsäkeskus laatia itse omalla alueellaan, mutta määrättyjä asioita on siinä kuitenkin otettava huomioon. Jos metsänkäyttö- tai taimikon perustamisilmoituksissa on ristiriitaista tietoa puuvarojen ja ilmoitettujen toimenpiteiden laajuuden suhteen tai alueella on joitain merkittäviä luonnonarvoja, niiden tulee sisältyä riskianalyysiin. Harkinnan perusteella tarkastetaan kohteet, joissa aikaisemman todetun virheellisen toiminnan perusteella on syytä epäilyksiin. Kaikki rahoituslain mukaiset ilmoitukset ja hakemukset tarkastetaan hallinnollisena tarkastuksena. Maastossa tarkastetaan loppuun toteutetuista hankkeista vähintään neljä ja puoli prosenttia ja suunnitelmista vähintään kaksi prosenttia, mutta terveyslannoitus suunnitelmista neljä ja puoli prosenttia. Ympäristötuen

hakemuskohteita tarkastetaan huomattavasti enemmän, jos kohteesta on ennakkotiedot, tarkastetaan kaksikymmentä prosenttia, kaikki muut tarkastetaan aina maastossa. Tehtyjen sopimusten noudattamista valvotaan tarkastamalla vähintään kymmenesosa sopimuskohteista. Myös energiapuun korjuujäljen tarkastuksia, juurikäävän torjunnan työnaikaisia tarkastuksia. Tarkastustoiminnassa pitää noudattaa hallintolakia asianosaisen oikeusturvan toteutumiseksi. (Maa- ja metsätalousministeriön määräys 1/08)

2.5. Kansallinen metsäohjelma 2015

Viimeisin kansallinen metsäohjelma 2015 hyväksyttiin valtioneuvostossa 27.3.2008. Maa- ja metsätalousministeriön johdolla valmisteltua ohjelmaa laatimassa on ollut metsän tutkimuksen ja metsähallinnon toimijoiden lisäksi ollut edustajia metsäteollisuudesta, luonnonsuojelujärjestöistä ja työntekijäliitoista. Keskeisenä ajatuksena ohjelmassa on puuntuotannon ja –käytön lisääminen ja metsien hyödyntäminen kilpailukykyisesti. Valtiovallan tehtävänä olisi luoda edellytykset tälle. Samalla huomioitaisiin sosiaaliset, ekologiset ja kulttuurilliset näkökohdat. Metsäohjelma on jaoteltu kuuteen kehittämisalueeseen (Kansallinen metsäohjelma 2015)

2.5.1. Metsäteollisuuden ja – talouden kilpailukykyisistä toiminta edellytyksistä huolehtiminen

Tavoitteena on nykyisten metsästä saatavien tuotteiden kannattavuuden lisääminen ja uusien ratkaisujen kehittäminen puun käyttömuotoihin sekä parempi liiketoimintaosaaminen. Puun käyttö uudenaikaisina tuotteina nähdään mahdolliseksi perinteisten teollisuus- ja rakentamiskäytön lisäksi bioenergiassa, biojalosteissa, älypaperissa, elintarvike- ja lääketieteellisyydessä. Biodieselin raaka-ainetta, etanolia ja muita kemianteollisuuden tuotteita toivotaan tulevaisuudessa saatavan sellun valmistuksen yhteydessä. Tähän tarvitaan valtion ja metsäalan yritysten lisääntyvää tutkimus- ja kehitystoimintaa, laajenevaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä, PK-

yritysten tukemista. Muita keinoja olisivat verotukselliset keinot, investointi- ja kehitystuet, viennin ja markkinoinnin edistäminen.. Tällä kaikella pyritään saamaan kahdenkymmenen prosentin lisäys metsä- ja puutuotteellisuuden tuotannon arvoon ohjelman puitteissa. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Tämän kohdan toinen tavoite on saada vuotuiset hakkuut lisääntymään 10-15 miljoonaa kuutiometriä. Hakkuiden lisäys kohdistuisi yksityisten omistamiin metsiin. Metsien kasvu viimeisimmän inventoinnin mukaan on 98,5 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Muita tavoitteita vaarantamatta ajatellaan voitavan hakata 72 miljoonaa kuutiometriä, Teollisuus on kättänyt viime vuosina puuta noin 71 miljoonaa kuutiometriä vuosittain, josta kotimaisen puun osuus on ollut noin 55 miljoonaa kuutiometriä. Erityisesti harvennusakkuita sekä turvemaiden metsien hakkuita halutaan lisätä. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, aiotaan metsänomistajien neuvontaa tehostaa parantamalla metsävaratietojen ajantasaisuutta, keruuta ja hyödyntämistä. Tieto metsän hakkuu- ja hoitomahdollisuuksista pitäisi saada metsänomistajalle saakka. Metsäkeskuten asiointipalvelu siirtyisi verkkoon. Tilakohtaisten metsäsuunnitelmien osuutta halutaan lisätä nykyisestä 43 prosentista 75 prosenttiin. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Puuntuotannon laatua ja määrää kasvattamalla vaikutettaisiin ilmastonmuutokseen suotuisasti sekä lisättäisiin puun käyttöä energian lähteenä. Metsän kunnostus- ja taimikonhoitotyötä pitäisi merkittävästi lisätä tavoitteiden saavuttamiseksi. Vuonna 2006 oli taimikoista ja nuorten metsien alasta vain 69 prosenttia laadultaan hyviä tai tyydyttäviä. Parannuskeinoina olisivat rahoitustuet, neuvonta ja metsäsuunnittelu. Hirvieläinten taimikoille aiheuttamat tuhot ovat lisääntyneet. Maa- ja metsätalousministeriö on saanut tehtäväkseen laatia kansalliset strategian siitä, miten hirvivahinkoja voitaisiin vähentää. Myös sienituhojen torjunta vaikuttaisi puun laatuun. Hakkuiden lisääntyessä taimien tarve kasvaa ja on huolehdittava taimituotannon lisäämisestä. Lannoituksen tehostaminen lisää puun kasvua, mutta on varmistettava ettei siitä aiheudu vaaraa vesistölle. Koneelliseen metsänkäsittelyyn siirryttäisiin entistä enemmän. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Kannattavuuden parantamiseksi pitäisi metsälöiden kokoa kasvattaa. Perinnönjaoissa pienet metsätilat pirstoutuvat yhä pienemmiksi. Suuremmilla metsätiloilla on helpompi harjoittaa kannattavaa metsätaloutta. Yhteismetsien perustaminen ei silti ole oikein tullut suosituksi omistusmuodoksi. Ennakoidut muutokset metsänomistajakunnan rakenteessa lisäävät tiedottamisen ja neuvonnan tarvetta. Metsänhoitopalveluita ja neuvontaa kohdistetaan erityisesti uusille metsänomistajille sekä kaupungeissa asuville ja naismetsänomistajille. Kiinteistö- ja sijoitusrahastot metsänomistusmuotoina olisivat keino suurentaa metsätilan kokoa. Verotuksellisilla keinoilla pyritään samaan. Tavoitteena on vuoteen 2015 mennessä nostaa yksityismetsälöiden keskikoko kaksinkertaiseksi, noin 50 hehtaariin ja yksityismetsätalouden liiketulosta yli 20 prosenttia. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Liikenneverkoston kunnolla ja sijainnilla on suuri merkitys metsäalalle. Metsäteollisuus käyttää rautateiden kuljetuspalveluista 60 prosenttia, maanteiden 30 prosenttia ja merikuljetuksista lähes 50 prosenttia. Kun puun hakkuuta ja sen käyttöä lisätään on pitää kuljetusmahdollisuuksilla merkitystä. Jo puun saaminen metsästä vaatii hyvälaatuisia raskaan kaluston kestäviä teitä. Tarvitaan rataverkon kehittämistä ja perusparannusta aiottujen lakkauttamisten sijaan. Tieverkoston tasoa pitäisi kauttaaltaan nostaa ja vähentää siten myös kelirikon aiheuttamia rajoituksia. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Tehostuva puuntuotanto ja monipuolisempi puuraaka-aineen käyttö vaatii lisää ammattitaitoista työvoimaa. Tällä hetkellä metsäsektori työllistää lähes 90 000 työntekijää. Vuonna 2015 heitä ajatellaan tarvittavan noin 73 000. Yrittäjyyteen kannustetaan, mutta ongelmina nähdään töiden kausiluonteisuus, koulutuksen puute sekä joillakin aloilla suuret investointikustannukset. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

2.5.2. Metsien ilmasto- ja energiahyötyjen lisääminen

Koska puu on uusiutuva energiavara, sen käyttöä suositaan jatkossa. Keskeisenä tässä asiassa ovat metsähakkeen käytön lisääminen sekä biojalostamomahdollisuuksien kehittäminen sellutehtaiden yhteydessä. Metsähaketta saadaan hakkuualueiden oksista,

latvuksista ja kannoista ja nuorten metsien harvennushakkuista. Energia-avustuksilla tuetaan sähkö- ja öljylämmitteisten pientalojen muutosta puun ja muiden uusiutuvien energiamuotojen käyttöön. Puusta saatavien erilaisten tuotteiden kehittelyyn ja puun käyttämiseen rakennusmateriaalina panostetaan. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Mitä enemmän hyväkuntoista metsää on, sitä tehokkaammin se toimii hiilen sitojana. Toisaalta tehostettu suometsien hoito kunnostusajatuksineen taas vapauttaa hiiltä. Lisääntyvän puiden kasvun ajatellaan korjaavan tilanteen. Hakkuujätteen käyttämisen energiantuotantoon ei ajatella paljoakaan vaikuttavan hiilitaseeseen. Ilmastonmuutoksen kaikkia vaikutuksia ei pystytä etukäteen arvioimaan, mutta määrättyihin riskeihin pyritään varautumaan. Vaikka puu kasvaa paremmin lämpimämmässä, voivat tuhohyönteiset ja taudit lisääntyä samalla. Ja kun hakkuut lisääntyvät, metsien hiilensidontakyky alenee. Tavoitetaso onkin tulevaisuuteen laskettu noin puoleen nykyisestä. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Metsäntutkimuslaitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen tutkimuksen mukaan Suomen metsät ja maaperä voivatkin ilmaston lämmetessä muuttua hiilen lähteiksi ja kiihdyttää ilmastonmuutosta. Kylmissä olosuhteissa lämpötilan nousu vaikuttaa maaperän hajotustoimintaan lisäten sitä ja vapauttaen enemmän hiilidioksidia. Vaikka ilmaston lämpeneminen lisäisi metsän kasvua, kaikkea lisäystä ei voitaisi hakata, jos halutaan säilyttää metsien hiilensitomiskyky. Tutkija Jari Liskin mukaan hakkuutähteiden korjuu voi johtaa siihen, että hiilinielu ei enää toimi. (Metsälehdessä Metsä uutiset 13.3.2008, Metsäkustannus Oy)

2.5.3. Metsien monimuotoisuuden ja ympäristöhyötyjen turvaaminen

Kansainväliset sopimukset edellyttävät Suomeltakin toimimista niiden mukaisesti. Vuoden 2000 arvioinnin mukaan 37,5 prosenttia uhanalaisista lajeista elää metsissä. Lähinnä maan eteläosissa tarvittaisiin enemmän suojelutoimenpiteitä. Yhtä aikaa kansallisen metsäohjelman kanssa on laadittu Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008-2016 METSO. Puiden geneettisen

monimuotoisuuden suojelemiseksi metsäpuiden geenivaroja suojellaan geenireservimetsissä ja geenivarakokoelmissa. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Metsän käytöstä ja hoidosta aiheutuu ravinne- ja kiintoainekuormitusta vesistöihin. Lisääntyneistä hakkuista ja energiapuun korjuusta on seurauksena maaperän muutoksia, jos sademäärät vielä ilmastonmuutoksen takia lisääntyvät, lisääntyy myös eroosioriski. Avohakkuut, maanmuokkaus niiden jälkeen raskaat työkoneet, kantojen nosto energiapuuksi ja kunnostusojitukset tekevät maaperän helpommin vahingoittuvaksi, jolloin runsaat sateet voivat kuljettaa pintamaata vesistöihin. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

2.5.4. Metsien käyttämistä virkistys- ja kulttuurin lähteenä edistetään.

Virkistyskäyttöä ja luontomatkailua halutaan edistää. Tavoitellaan sekä kotimaisen että ulkomaisen kysynnän kasvua. Luonnosta saatavien marjojen ja muidenkin tuotteiden terveysvaikutuksia tutkitaan tarkoituksena kehittää myytäviä palveluita. Luontomatkailuyrittämisen edellytyksiä parannetaan tietopalveluin, rahoituksen ja lainsäädännön keinoin. Tavoitellaan alan liikevaihdon kasvamista 25 prosentilla noin 10 vuoden aikana. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Virkistyskäyttöön liittyvät läheisesti jokamiehenoikeudet. Oikeus liikkua toisen omistamassa metsässä, poimia marjoja ja sieniä. Jokamiehenoikeudet eivät käsitteenä ole aivan kaikille selvä asia, joten siihen liittyvää opetusta halutaan peruskouluun. Metsästys ja kalastus ovat monille tärkeä harrastus ja sitä halutaan tukea lasten ja nuorten keskuudessa. Hakkuutoimenpiteissä otettaisiin huomioon maisemalliset tekijät ja riistan elinympäristöt. Ulkoilureittejä kohennettaisiin ja uusia perustettaisiin kysynnän mukaan. Tietoa niistä tuotaisiin paremmin saataville. Myös metsän kulttuurillisia arvoja ylläpidettäisiin ja säilytettäisiin niihin liittyviä rakennuksia ja perinnetietoutta tallennettaisiin. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

2.5.5. Metsäalan osaamisen ja hyväksyttävyyden vahvistaminen

Metsäalan kehittämis- ja tutkimustoiminnalla on tärkeä tehtävä alan tulevaisuuden kannalta. Yhteistyötä julkisen tutkimustoiminnan ja elinkeinoelämän välillä tarvitaan innovaatio- ja tutkimustulosten hyödyntämisessä siten että yritystoiminnan tutkimustarpeet tulevat tutkijoiden tietoon ja että yritykset puolestaan saavat tutkimustulokset käyttöönsä. On jo olemassa osaamiskeskusohjelmia, kuten Uusiutuva metsäteollisuus, Asuminen ja Tulevaisuuden energiat. Niiden toiminnan on tarkoitus hyödyttää erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä. EU:n sisällä on teknologiayhteisö European Forest-Based Technology Platform, jonka puitteissa voidaan toteuttaa metsäalan tutkimushankkeita ja tarkoituksena onkin pyrkiä vaikuttamaan EU:n tutkimushankkeisiin. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Metsäalan koulutustarve on lisääntynyt. Ammattilaisia on liian vähän. Tavoitteena on suurempien, opetuksellisesti vahvojen ja kustannustehokkaiden yksiköiden aikaansaaminen. Yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa tarvitaan jotta koulutetaan sellaisia taitajia, joista työelämässä on kysyntää. Asian eteenpäin viemiseksi perustetaan metsäalan koulutusneuvosto, joka tekee koulutussuunnittelun valtakunnan tasolla, järjestää siihen seurannan ja ohjauksen. Tarvittavat resurssit ohjataan opetukseen. Samalla halutaan alan imagoa kehittää myönteiseen suuntaan kotimaassa, että metsässä tehtävät toimenpiteet koettaisiin yleisesti hyväksyttäviksi. Tähän liittyvät läheisesti vastuun ottaminen ympäristöstä, viestinnän tehostaminen ja metsiin liittyvän tiedon lisääminen lasten ja nuorten keskuudessa. Keinoina välittää metsätietoutta kouluissa ovat opetusmateriaalin tuottaminen ja tapahtumien järjestäminen ja toiminta harjoittelupaikkojen ja mahdollisuuksien tutustua työelämään lisäämiseksi. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

2.5.6. Kansainväliseen metsäpolitiikkaan osallistuminen

Halutaan saada aikaan valtioita sitova metsäsopimus, jonka neljä tavoitetta on päätetty YK:n metsäfoorumissa vuonna 2007. Tavoitteet liittyvät metsäkadon estämiseen, metsistä saatavan hyödyn lisääminen, metsien kestävän hoidon ja käytön lisääminen

sekä metsiin kohdistuvan kehitysavun määrän lisääminen. Muuhunkin metsäalan kansainväliseen toimintaan osallistutaan ja siihen liittyvänä tavoitteena on saada ministeriöihin riittävästi henkilöitä hoitamaan kansainvälisiä asioita. Euroopan unionilla ei ole yhteistä metsäpolitiikkaa vaan metsiä koskevat asiat ja päätöksenteko on sirpaleina eri osastoissa. Se haittaa päätöksentekoa EU:ssa, sillä säädökset voivat olla keskenään ristiriitaisia. Euroopan unionin metsäalan suunnitteluun, päätöksentekoon ja asioiden käsittelyyn osallistutaan aktiivisesti ja pyritään saamaan toiminta paremmin koordinoituksi. Lisäksi Suomi tekee yhteistyötä monien eri valtioiden kanssa Afrikassa, Aasiassa, Etelä-Amerikassa ja Länsi-Balkanilla. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

Kansallista metsäohjelmaa arvioidaan vuosittain. Sen toteuttamisen kustannukset jakautuvat usealle eri ministeriölle. Maa- ja metsätalousministeriön vastattavaksi tulevat Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaiset tuet, metsäkeskusten valtionapu, METLAN rahoittaminen, monimuotoisuuden suojelu, Metsähallituksen tuottamat luonnon virkistyspalvelut sekä maaseudun kehittäminen. Ympäristöministeriö joutuu hoitamaan monimuotoisuuden turvaamisen (METSO) ja luonnon virkistyskäytön edellytysten aiheuttamat kulut. Työ- ja elinkeinoministeriön maksettavaksi tulevat yritystuet, Tekesin tutkimus- ja yritysrahoitus, työvoimapoliittinen koulutus, joka olis korjuu- ja kuljetustyövoiman koulutusta ja yrittäjyyttä tukevat energiatuet. Opetusministeriö joutuu hoitamaan metsäalan koulutuskustannukset. Liikenne- ja viestintäministeriö vastaa oman alansa toimenpiteistä, tie- ja rataverkon ylläpidosta ja hoidosta sekä yksityisteiden valtionavusta. Lisäksi tarvitaan yksityistä rahoitusta. (Kansallinen metsäohjelma 2015)

2.6. METSO 2008-2016

Yhtä aikaa kansallisen metsäohjelman valtioneuvosto päätti jatkaa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman voimassaoloa. METSO-ohjelma 2003-2007, joka aluksi oli kokeiluluontoinen, sai jatkoa vuosiksi 2008-2016. Ohjelman avulla pyritään säilyttämään metsäluonnon monimuotoisuutta, ja kokeilu osoitti että METSO-ohjelman turvaamistoimet ovat riittäviä. Monimuotoisuuden säilyttämisessä ja

lisäämisessä on huomattu tuloksellisimmaksi keinoksi luonnonsuojelualueiden ennallistamisen ja hoidon. Vuoden 2006 loppuun mennessä oli ennallistettu suojelualueiden metsiä ja soita 14 500 hehtaaria. Tärkeimmät ennallistamiskeinot ovat suo-ojien tukkiminen, pienten aukkojen tekeminen puustoon, lahopuun lisääminen ja metsän pienialainen polttaminen. Yksityismetsien ollessa kysymyksessä, kaikki METSO-ohjelmaan liittyvät toimet perustuvat vapaaehtoisuuteen. Metsänomistajien tarjoamia alueita joko perustetaan yksityisiksi luonnonsuojelualueiksi tai hankitaan valtion omistukseen. Tavoitteena on lisätä tarkoitukseen sopivia alueita 96 000 hehtaaria seuraavan kahdeksan vuoden aikana. Metsänomistajille korvataan menetykset täysimääräisesti. Korvauksena voi metsänomistaja saada suojellun kohteen tilalle valtion omistamasta metsästä vastaavan alueen metsätaloukseen. Myös valtion omistamilla mailla halutaan lisätä suojelualueita. (Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008–2016)

Kestävän metsätalouden rahoituslain perusteella voidaan edistää pienialaisten kohteiden suojelua yksityismetsissä. Kohde säilyy metsänomistajan omistuksessa ja suojelusta aiheutuneet kustannukset ja tulonmenetykset korvataan täysimääräisenä. Ympäristötuella korvataan metsälain 10 §:n mukaisia erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuneet vähäistä suurempia kustannuksia. Luonnonarvokauppa tuli uutena suojelukeinona mukaan ensin kokeiluluonteisesti, mutta siitä saatujen kokemusten perusteella valtio ohjaa tähänkin tukimuotoon rahoitusta. Metsänomistajien opastaminen monimuotoisuuskysymyksissä nähdään niin tärkeänä turvaamistarpeen toteutuksen kannalta, että METSO:n keinoista ja mahdollisuuksista tiedottaminen halutaan liittää osaksi muuta metsäneuvontaa. METSO ohjelma sisältää lisäksi tutkimusta, seuranta- ja tilastoinnin ja tietojärjestelmien kehittämistä. (Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008-2016)

3. METSÄTALOUDEN ORGANISAATIOT

3.1. Maa- ja metsätalousministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö hoitaa omaan toimialaansa kuuluvat tehtävät sekä lainvalmisteluasiat valtioneuvoston asetuksen 262/2003 11§ ja 19§ mukaisesti. Se johtaa myös uusiutuvien luonnonvarojen monipuoliseen kestäväan käyttöön hoitoon ja suojeluun tähtävää politiikkaa. Tavoitteena on säilyttää niiden arvo myös seuraaville sukupolville. Ministeriön tehtäviin kuuluu myös hoitaa toimialansa hallinnassa olevien valtion omistaman metsätalousmaanhan, poislukien erämaa- ja luonnonsuojelualueet, omistamiseen liittyvät asiat.

Ministeriön näkemyksen mukaan paras metsäpoliittinen keino metsätalouden kestävyuden turvaamisessa on ohjata metsien hoitoa ja käyttöä metsälainsäädännöllä. Tähän tehtävään liittyen tärkeimpinä mainitaan Metsälaki, lait kestäväan metsätalouden rahoituksesta, metsätuhojen torjunnasta, metsänviljelyaineiston kaupasta, puutavaran mittauksesta, yhteismetsistä ja metsätalouden organisaatioista. (Maa- ja metsätalousministeriön web-sivut osoitteessa: <URL, <http://www.mmm.fi /fi/index/lainsaadanto /metsat. html>>)

Metsätalouteen liittyviä ministeriön alaisia laitoksia ja virastoja ovat: Metsähallitus, Metsäntutkimuslaitos METLA, maanmittauslaitos, maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Uusimpana tulokkaana on vuonna 2007 perustettu Maaseutuvirasto (20.4.2006/276). Metsätalouden kehittämiskeskus TAPIO ja alueelliset metsäkeskukset toimivat ministeriön ohjauksessa ja valvonnassa. Sama koskee Suomen ympäristökeskusta ja alueellisia ympäristökeskuksia niissä asioissa jotka kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan. Metsäpolitiikkaa ja metsätaloutta, kuten myös vesialueiden hallintaa ja hoitoa koskevat asiat käsitellään ministeriön metsäosastolla, elleivät ne kuulu muille maa- ja metsätalousministeriön alaisille osastoille. (Valtioneuvoston asetus 1061/2003)

Ministeriön Metsäosasto on jakautunut metsätalouden edistämisyksikköön, valtion metsätalouden ja metsäntutkimuksen yksikköön, kansainvälisten metsäasioiden yksikköön ja oikeus- ja hallintoyksikköön. (Maa- ja metsätalousministeriön web-sivut osoitteessa: <URL, www.mmm.fi. maa- ja metsätalous-ministeriön organisaatiokaavio)

Kevään 2008 aikana ministeriössä on suunniteltu nimen muuttamista sekä organisaation osittaista muokkaamista. Suunnitelman taustalla on selvitysmies Jarmo Ratian tekemä selvitys ministeriön nykyisestä tilasta ja tulevaisuuden näköalojen puutteesta. Ratian mukaan ministeriötä vaivaa ”alistuneisuuden henki”, johon olisi syytä saada nopeasti aikaan muutos, sillä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan kuuluu monia tärkeitä alueita. Sekä sisäistä, että ulkoista kuvaa olisi tarpeen saada muutettua. Yhtenä keinona selvityksessä ehdotetaan ministeriön nimen muuttamista luonnonvara- ja elintarvikeministeriöksi. Uusi nimi kuvaisi paremmin ministeriön nykyistä tehtäväkenttää. Siihen kuuluvat luonnonvarat ja niiden kestävä käyttö sekä lisäksi elintarviketuotannon koko ketju viljelijältä ja tuottajalta kuluttajalle. Organisaation muutos alkaisi kansliapäällikön toimenkuvan muuttamisesta kaikkien osastojen hallinnoinnista strategian kehittämiseen ja tulosjohtajuusajattelun edistämiseen. Kaiken kaikkiaan koko organisaation selkeyttäminen ja osittainen uudelleenjärjestely olisi selvitystyön mukaan tarpeellista. Uudet ministeriön alaiset virastot Elintarviketurvallisuusvirasto EVIRA ja Maaseutuvirasto MAVI eivät aiheuttaneet niin paljon muutospaineita organisaatorakenteeseen kuin oletettiin. (Ratia 2007: Selvitys maa- ja metsätalousministeriön toiminnan ja tehtävien järjestämisestä)

3.2. Metsäkeskukset ja metsätalouden kehittämiskeskus

3.2.1 Alueelliset metsäkeskukset

Alueelliset metsäkeskukset aloittivat toimintansa vuoden 1997 alussa. Ne perustettiin lakkautettujen metsälautakuntien tilalle. Laissa metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta (1995/1474), johon viimeisimmät muutokset on tehty vuonna 2007, määritellään niiden tehtävät ja valtuudet. Metsäkeskuksia on kolmetoista ja ne

luetaan julkisen aluehallinnon organisaatioiksi. Metsäkeskusten lukumäärä, nimet, toimipaikat ja toimialueet on määrätty valtioneuvoston asetuksella.

Metsäkeskukset toimivat Maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa toimivia itsenäisiä oikeushenkilöitä eräin rajoituksin. Niiden tehtävänä on ohjata metsien kestävä hoitoa ja käyttöä sekä valvoa lakien noudattamista ja hoitaa siihen liittyvät viranomaistehtävät. Viranomaistehtäviä koskeva päätöksenteko-oikeus on riippumattomalla viranomaispäälliköllä. Metsäkeskukset ovat valtionapulaitoksia, niille myönnetään määräraha valtion talousarviossa. (Kiviniemi 2004: 611)

Metsäkeskusten organisaatiossa ylimpänä ovat johtokunnat, jotka maa- ja metsätalousministeriö nimittää. Johtokunta valitsee alueensa metsäkeskukselle johtajan, maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa valinnan. Lisäksi metsäkeskuksissa pitää lain mukaan olla tarpeellinen määrä muuta henkilökuntaa. (313/2007). Viranomaispäällikkö ei ole metsäkeskuksen johtajan eikä metsäkeskuksen johtokunnan alainen hoitaessaan viranomaistehtäviä eikä häntä saa nimittää edes metsäkeskuksen johtajan sijaiseksi.

Metsäkeskusten tehtävät lueteltiin alun perin asetuksessa 93/1996, mutta vuoden 2007 lakimuutoksessa ne siirrettiin lakiin metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta (313/2007 1a§). Samalla eriytettiin viranomaistehtävät entistä tarkemmin alueellisten metsäkeskusten muusta toiminnasta.

Näin käytäntö ja lainsäädäntö haluttiin saada vastaamaan perustuslakia, jonka 124§:n mukaan julkisia hallintotehtäviä voidaan antaa muiden kuin viranomaisten tehtäväksi ainoastaan lain nojalla. Mutta jos asiaan liittyy merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä, ne voidaan antaa vain viranomaiselle. Hallituksen esityksen perusteluissa mainitaan erityisesti omaisuuden suoja rajoittavien seuraamusten, uhkasakon asettamisen ja käsittelykiellon määrääminen. 1.5.2007 alkaen Maaseutuvirasto hoitaa sellaiset asiat Metsäkeskuksen esityksen perusteella. (HE 178/2006)

Alueellisten metsäkeskusten tehtävät jaetaan julkisiin hallintotehtäviin, joihin joko sisältyy tai ei sisälly julkisen vallan käyttöä, sekä liiketoimintaan. Lain muutoksen

313/2007 1a §:n mukaan tehtäviä, joihin ei sisälly julkisen vallan käyttöä ja ovat siis luonteeltaan edistämistehtäviä, ovat:

- 1) metsien kestävän hoidon ja käytön ja niiden monimuotoisuuden säilymisen ja metsätalouden muun ympäristönsuojelun edistäminen;
- 2) metsätalouden ja metsien tilan kehityksen seuraaminen toimialueellaan sekä niihin liittyvien esitysten ja aloitteiden tekeminen;
- 3) metsätalouden yhteistoiminnan edistäminen;
- 4) metsävaratietojen ja niihin liittyvien palvelujen tuottaminen ja ylläpito;
- 5) metsätalouden alueellisen tavoiteohjelman laadinta toimialueellaan;
- 6) metsätaloutta edistävä koulutus, neuvonta ja tiedotustoiminta;
- 7) metsätalouteen liittyvien elinkeinojen edistäminen sekä ammattiavun antaminen metsänomistajille ja muille metsätalouden piirissä työskenteleville;
- 8) tehtäviin liittyvään kansainväliseen yhteistoimintaan osallistuminen;
- 9) varautuminen metsätuhoihin ja pelastuslaissa (468/20 03) tarkoitetun virkaavun antaminen siltä osin kuin virka-apu ei sisällä julkisen vallan käyttöä;
- 10) muut metsäkeskukselle säädetyt tehtävät, joihin ei sisälly julkisen vallan käyttöä sekä maa- ja metsätalousministeriön määräämät metsäpolitiikan täytäntöönpanoon liittyvät palvelutehtävät.

Viranomaistehtäviä, jotka on eriytetty muusta toiminnasta, ovat:

- 1) metsälaissa (1093/1996) , metsätalouden rahoitusta koskevassa lainsäädännössä, metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetussa laissa (263/1991), metsänhoitoyhdistyksistä annetussa laissa (534/1998), metsänviljelyaineiston kaupasta annetussa laissa (241/2002), puutavaranmittauslaissa (364/1991), yhteismetsälaissa (109/2003), yhteisalue-laissa (758/1989), varainsiirtoverolaissa (931/1996) ja kirkkojärjestyksessä (1055/1996) metsäkeskukselle annetut tehtävät;
- 2) hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen arviointiin, myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät tehtävät
- 3) kumottujen maatilalain (188/1977), luontaiselinkeinolain (610/1984), ja porotalouslain (161/1990) mukaisten valtion saatavien turvaamiseen liittyvät tehtävät puun myyntien yhteydessä sanottujen lakien nojalla muodostetuilta tiloilta; sekä
- 4) muut metsäkeskukselle säädetyt julkisen vallan käyttöä sisältävät tehtävät.

Lain toteuttamiseksi metsäkeskukset palvelevat metsänomistajia kaikissa metsänhoitoon liittyvissä asioissa.

Tilakohtainen metsäsuunnitelma sisältää tilakartan ja tiedot metsän puustosta, tietoa siitä, mitä olisi tarpeen tehdä ja kustannusarvion työstä ja mahdollisuudet tukien saamiseen. Jos alueella on metsälain kannalta arvokkaita elinympäristöjä, ne kirjataan suunnitelmaan. Metsäsuunnitelma auttaa metsänomistajaa suunnittelemaan ja ajoittamaan hakkuut ja muut metsänhoidolliset toimenpiteet ammattilaisen avun turvin. Kun metsänomistajalla on ajankohtainen metsäsuunnitelma, ovat metsän hoito ja metsänparannustöihin saatava tuki 10 prosenttia korotettu. (Metsäkeskuksen web-sivu osoitteessa: <URL, <http://www.metsakeskus.fi>>)

Metsäkeskukselta saa apua suometsän kunnostusojitukseen. Aikaisemmin ojia kaivettiin niin että hapan vesi pääsi valumaan vesistöihin ja aiheutti jopa kalakantojen vähenemistä.

Nykyisin on ohjeet siitä miten ojat kaivetaan ettei niistä aiheudu kuormitusta vesistöille. Luonnonomaisia soita ei enää ojiteta, vaan ne säästetään luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Pääasiassa tehtävä työ on vanhojen ojitusten kunnostamista, kun aikojen kuluessa ne ovat umpeutuneet ja vesi jää suometsäalueelle seisomaan hidastaen puuston kasvua. Metsäkeskukset auttavat ojitushankkeissa muun muassa laatimalla ojitusuunnitelman, vesiensuojelusuunnitelman, joka on aina tehtävä kunnostusojituksen yhteydessä. Metsäkeskus hoitaa myös paperityöt tekemällä tarvittavat asiakirjat ja hakemalla tuet ja tarvittavat luvat. Metsäkeskuksen huoleksi voi myös jättää varsinaisen työn tekemisen, jolloin se teettää sen aliurakointina, valvoen työn laatua. (Metsäkeskusten web-sivut osoitteessa: <URL, <http://www.metsakeskus.fi/web/fin/palvelut/kunnostusojitus/etusivu.htm>>)

Yksityismaiden metsäteiden rakentaminen – niiden suunnittelu ja toteutus annetaan pääosin metsäkeskusten hoidettaviksi. Hyötynä metsätiestöstä nähdään metsänhoitotöiden tehostumisen, puun kantohintojen nousun, maan ja kiinteistön arvonnousun sekä virkistyskäyttömahdollisuuksien lisääntymisen. Metsäkeskus auttaa metsäteiden suunnittelussa, toteutuksessa, perusparannuksessa sekä niiden hallintoon ja kunnossapitoon liittyvissä asioissa. Metsätien tekemisessä on monia työvaiheita ja se vaatii nykyisin paljon suunnittelutyötä. Metsien sertifiointijärjestelmä edellyttää ympäristövaikutusten arviointia metsäteiden yleissuunnittelussa. Metsäkeskus laatii

tiekohtaisten suunnitelmien yhteydessä aina ympäristöselvityksen. (Metsäkeskusten web-sivut osoitteessa: <URL, <http://www.metsakeskus.fi/web/fin/palvelut/etusivu.htm>>)

Metsäkeskukset järjestävät myös koulutusta ja erilaisia tapahtumia sekä antavat neuvontaa metsänomistajille ja metsäalan ammattilaisille, sekä huolehtivat tiedottamisesta lakien ja muiden metsätalouteen vaikuttavien asioiden muuttuessa. (Metsäkeskusten web-sivut osoitteessa: <URL, <http://www.metsakeskus.fi/web/fin/koulutus+ja+tapahtumat/etusivu.htm>>)

Metsäkeskusten viranomaisasioiden hoito pidetään kokonaan erillään muusta toiminnasta. Jokaisessa metsäkeskuksissa on viranomaispäällikkö, joka ja hoitaa viranomaisyksikölle kuuluvat asiat, kuten metsälain noudattamisen valvontaan liittyvä tarkastustoiminta ja tekee menettelypäätökset havaittujen laiminlyöntien yhteydessä. (Metsäkeskusten web-sivut osoitteessa: <URL, <http://www.metsakeskus.fi/web/fin/palvelut/viranomaispalvelut/etusivu.htm>>)

Kunkin metsäkeskuksen alueella on oltava katselmustoimikunta, joka toimii lausunnonantajana silloin kun on aihetta epäillä lakia rikotun tai ilmenee muita epäselvyyksiä. Katselmustoimikuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä metsäkeskuksen ja metsänomistajien edustajia. Katselmuksessa on metsänomistajalla ja muulla asianosaisella läsnäolo- ja puheoikeus. Metsäkeskukset huolehtivat toiminnan ulkoisista puitteista, mutta katselmustoimikunnat eivät ole mitenkään niiden alaisia, vaan maa- ja metsätalousministeriön asettamia toimikuntia. Niiden jäsenet toimivat tehtävässään virkavastuulla. Katselmustoimikunta antaa lausuntoja alueensa metsäkeskukselle mutta sillä ei ole muodollista ratkaisovaltaa käsittelemiinsä asioihin. (Kiviniemi 2004: 614–615)

3.2.2. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

Sata vuotta sitten Tapio perustettiin kansalaisjärjestöksi. Jäseninä siinä oli yksityishenkilöitä. Tapio sai lakisääteisiä tehtäviä 1930-luvulta lähtien. Se on vuosikymmenien ajan ollut tavallaan yksityismetsätalouden keskusviraston asemassa. Kun metsänhoitoyhdistyslaki tuli voimaan 1851, Tapion tehtävänä oli sen

voimaansaattamisen ohjaus ja valvonta. Metsätalouden ohjaustehtävä siirtyi Tapiolta pois jo aiemmin ja valvontatehtävä on nyt alueellisilla metsäkeskuksilla. 1900-luvun loppupuolella keskusvirastoja purettiin ja niillä ollutta toimivaltaa siirrettiin asianomaisille ministeriöille ja aluetasolle. (Lindroos& Ruohonen 2007:280-282)

Metsäkeskus Tapion rooli muuttui kokonaan vuonna 1996 voimaan tulleella lailla. Siihen yhdistettiin ruotsinkielinen Skogscentralen Skogskultur ja nimeksi tuli Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Se on maa- ja metsätalousministeriön alainen ja sen tehtävänä on olla metsätalouden kehittämis- ja asiantuntijaorganisaatio. Se tarjoaa palveluita metsätalouden käytännön ongelmiin, kuten koulutus- ja asiantuntijapalveluita. Tapio seuraa metsien kehitystä ja tekee hyvää metsänhoitoa palvelevia aloitteita; nyt kehittämiskohteena on aluesuunnittelu.

3.3. Metsänhoitoyhdistykset

3.3.1. Yhdistysten alkutaival

Yksityismetsänomistajat pyrkivät jossain määrin perustamaan yhteenliittymiä jo 1800-luvun loppupuolella, mutta oikeanlaista toimintamuotoa ei silloin vielä löytynyt. Vuonna 1906 perustettu ja parikymmentä vuotta toiminut Metsäosuuskunta Tapio mainitaan ensimmäisenä metsänhoitoyhdistyksenä. Sen jälkeen perustettiin useita metsänomistajien yhdistyksiä mutta niiden jäsenmäärä pysyi alkuaikoina melko pienenä. (Laine 2006: 58-59)

Jäsenyys oli vapaaehtoista ja jäseneksi piti hakea. Liittymismaksun lisäksi jokainen jäsen maksoi omistamansa metsäalan mukaan vuosittaista jäsenmaksua. Useimmissa metsänhoitoyhdistyksissä oli palkattu metsänhoidonneuvoja, joka korvausta vastaan auttoi metsien leimauksessa ja puun hinnoitteluun ja myyntiin liittyvissä asioissa. (Laine 2006: 59–60)

Alussa metsänhoitoyhdistysten ongelmana oli varojen niukkuus. Niiden toiminta metsänhoidon edistäjinä koettiin kuitenkin tärkeäksi. Valtio alkoi tukea taloudellisesti metsänhoitoyhdistyksiä 1930-luvulla. Yhdistysten toimintaa hankaloitti myös se, että niillä ei ollut mitään yhteistä keskusjärjestöä ennen vuotta 1938, jolloin perustettiin Metsänhoitoyhdistysten liittoja ja vuonna 1942 Metsävaltuuskunnan välityksellä muodostui kytkös MTK:hon. (Laine 2006: 62)

Metsänhoitoyhdistyksiä koskeva laki annettiin vuonna 1950 (558/1950) ja asetus vuonna 1951 (422/1951). Metsänhoitoyhdistysten tehtävinä olivat yksityismetsänomistajien neuvonta ja tarvittavan ammatillisen avun järjestäminen alueensa metsänomistajille, mutta niitä kiellettiin puunhakkuuoikeuksien tai puutavaran ostaminen tai myyminen omaan lukuunsa. Ammattiavun antamista varten niiden oli palkattava metsänhoidonneuvoja. Metsänhoitoyhdistysten ohjaus ja valvonta annettiin keskusmetsäseuroille ja metsänhoitolautakunnille. Metsänhoitomaksu tuli metsänomistajille pakolliseksi, ja se määrättiin kannettavaksi verotuksen yhteydessä.

Vuoden 1995 metsälakitoimikunnan mietinnön mukaan Suomen metsien hyvä tila on paljolti metsänhoitoyhdistysten ansiota.

3.3.2 Nykytilanne

Metsälainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä 1990-luvulla säädettiin myös metsänhoitoyhdistyksiä koskeva uusi laki. Lakeihin haluttiin kirjata käsitteet taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä metsätaloudesta samoin kuin metsien biologisen monimuotoisuuden edistämisestä. (HE 10.7.1998/534)

Metsänhoitoyhdistysten toimintaa säätelevät yhdistyslaki, sekä laki ja asetus metsänhoitoyhdistyksistä. Lain 22 §:n mukaan metsäkeskukset valvovat toimialueensa metsänhoitoyhdistyksiä. Maa- ja metsätalousministeriön määräyksen 1/08 mukaan Metsäkeskus tarkastaa vuosittain alueellaan yhdestä viiteen yhdistystä, jotka valitaan joko otannan tai harkinnan mukaan. Tarkastuskertomukset toimitetaan maa- ja metsätalousministeriölle.

Metsänhoitoyhdistyksen rajat vahvistaa se metsäkeskus jonka toimialueella perustettavan yhdistyksen metsät pääosin sijaitsevat. Metsänhoitoyhdistyksen tulee olla kooltaan niin suuri, että metsänhoitomaksuista saatavat varat riittävät kattamaan hallinnosta ja yhdistyksen lakisäätteisestä neuvonta- ja palvelutehtävästä aiheutuneet kulut. Yhdistyksen pääasiallisena tehtävänä on turvata puuntuotantoa ja edistää metsien kestävää hoitoa ja käyttöä. Metsänhoitomaksun kantaa edelleen verohallinto, saaden tehtävästään kahden prosentin palkkion. (HE 10.7.1998/534)

Metsänhoitoyhdistyksen jäseniä ovat kaikki alueen metsänomistajat, elleivät ole itse eronneet tai heitä ei ole erotettu jäsenyydestä. Metsänhoitomaksun täytyy jokaisen metsänomistajan maksaa riippumatta siitä onko jäsen tai ei, ellei lakiin perustuvasta syystä ole vapautettu määräajaksi maksusta. Myös kunnat ja seurakunnat ovat maksuvelvollisia. Metsänhoitomaksu koostuu perusmaksusta ja metsäpinta-alan mukaan määräytyvästä maksusta, jonka suuruuden metsänhoitoyhdistys päättää vuosittain. Kaikilla metsänhoitomaksua maksavilla on oikeus saada palvelua yhdistykseltä. Kaikkia jäseniä tulee myös kohdella tasapuolisesti, samoin kuin puunostajiakin. (HE 10.7.1998/534)

Metsänhoitoyhdistys ei saa edelleenkään harjoittaa kauppaa omaan lukuunsa. Metsänomistajan kirjallisen valtuutuksen perusteella ja metsänomistajan lukuun metsänhoitoyhdistys voi tehdä sopimuksia. Työpalvelut ja muut suoritteet, kuten metsäsuunnitelman tekeminen, ovat maksullisia, samoin kuin puukaupallinen toiminta poislukien puunmyyntisuunnitelman laatiminen. (HE 10.7.1998/534)

3.3.3. Yhdistysten luonne edunvalvojana

Metsänhoitoyhdistysten lukumäärä on suurimmillaan ollut 380 kappaletta, mutta vuosien kuluessa niiden määrä on laskenut 136:een. Monet yhdistykset ovat liittyneet yhteen ja perustaneet suurempia yhdistyksiä. Viimeisimpänä pohjanmaan rannikkoseudun 10 yhdistystä päätti perustaa yhden yhteisen metsänhoitoyhdistys Österbottenin. Arvellaan että metsänhoitoyhdistysten lukumäärä vieläkin vähenee.

Yhdistymisellä haetaan metsänomistajien palvelun ja edunvalvonnan paranemista ja tehokkuutta toimintaan. (Sanomalehti Pohjalainen 5.4.2008: 10)

Metsänhoitoyhdistysten lukumäärän vähentäminen on jo lakia säädettäessä ollut valtiovallan tavoitteena.

3.4. Metsähallitus

Valtion metsiä varten perustettiin 1859 maanmittauksen ja metsähallinnon ylihallitus. Motiivina oli jo silloin huoli metsävarojen riittävydestä. Vuonna 1863 annettiin asetus metsähallinnon asettamisesta kruununmetsien hoitoa ja hallintoa varten. Metsähallinnon järjestäminen toi metsien hoitoon suunnitelmallisuutta, vaikka tavallisen kansan parissa ei katsottu hyvällä isossa -jaossa yli jääneiden maiden siirtämistä valtion hallintaan. Perinteisistä nautintaoikeuksista ei haluttu luopua. Valtion metsien hyvällä hoidolla haluttiin esimerkin voimalla vaikuttaa yksityisiin metsänomistajiin, sillä vuodelta 1789 peräisin olevan ja vuoteen 1919 voimassa olleen Yhdistys ja vakuuskirjan mukaan talonpojilla oli rajoittamattomat oikeudet metsiensä käyttöön. Tässä ilmeni ristiriita yksityisen omistusoikeuden ja julkisen vallan välillä, sillä toisaalta vuoden 1886 metsälaissa rajoitettiin kaskeamista ja metsien hakkaamista. Siinä kiellettiin esimerkiksi yli viiden hehtaarin avohakkuut. (Roiko-Jokela 2005:326–327)

Metsähallitus on toiminut maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa vuodesta 1921 lähtien; aluksi keskusvirastona, jolle annettiin tehtäväksi hoitaa, valvoa ja edistää metsätaloutta. Vuodesta 1994 lähtien Metsähallitus on ollut valtion liikelaitos, jonka toimintaa ohjaa maa- ja metsätalousministeriö. Luonnonsuojeluasioissa sitä on ohjannut ympäristöministeriö vuodesta 1983 lähtien. Tällaisia asioita ovat muun muassa luonnonsuojelualueiden hankinta ja hoito. Yksityismetsätalouden valvonta ei enää kuulu Metsähallitukselle.

Valtion maanomistus alkoi vuonna 1542, kun Kuningas Kustaa Vaasa julisti asumattomat erämaat Jumalan, Kuninkaan ja Kruunun omaisuudeksi. Nykyisin

Metsähallituksen toiminta on jakaantunut liiketoimintaan, viranomaistoimintaan ja julkisten palvelujen tarjoamiseen. (Metsähallituksen web-sivut osoitteessa: <URL, <http://www.metsa.fi>)

Suomen valtion maa- ja vesiomaisuudesta on Metsähallituksen hoidossa yli 12 milj.ha, josta talouskäytössä olevaa metsämaata on 3,4 milj. ha. Talouskäytön ulkopuolelle jäävät maat ovat suurimmaksi osaksi luonnonsuojelualueita, kitu- ja joutomaita ja erämaa-alueita. Valtion omistamat maa-alueet sijaitsevat pääosin Pohjois- ja Itä-Suomessa. Lähes kolmen ja puolen miljoonan hehtaarin vesialueista yli kaksi kolmasosaa sijaitsee merialueilla. (HE 154/2004)

Liiketoiminnan tulosalueella tärkein alue on metsätalous. Yli 90 prosenttia liiketoiminnan liikevaihdosta tulee puun myynnistä. Liiketoimintaan kuuluvat lisäksi maa-ainesten jalostus ja myynti, lomatonnttien vuokraus ja myynti sekä virkistyspalvelujen tarjoaminen. Villi Pohjola- nimen alla hoidetaan luontomatkailuun liittyvää liiketoimintaa, Laatumaa puolestaan harjoittaa kiinteistöjen myyntiä ja vuokrausta. Liiketoimintaa varten Metsähallituksella on myös tytäryhtiöitä. Morenia Oy vastaa maa-ainesten jalostuksesta ja myynnistä, Fin Forelia Oy ja Siemen Forelia Oy siementen ja taimien tuotannosta ja myynnistä. Metsähallitus Holding Oy on perustettu liiketoimintaa ja sijoituksia varten. Tytäryhtiöiden kautta Metsähallituksella on osakkuuksia parissa ulkomaalaisessa alan yrityksessä. Osakkuuksien taloudellinen merkitys on kuitenkin vähäinen. Metsähallituksen liiketoimintaa säätelee laki valtion liikelaitoksista 1185/2002 eräin poikkeuksin, laki 1169/1993 ja asetus 1525/1993 Metsähallituksesta. Liikelaitoslaista poiketen Metsähallituksen toimitusjohtajan nimeää edelleen valtioneuvosto (HE 154/2004)

Liiketoiminnassa noudatetaan liiketaloudellisia periaatteita ja osa tuloksesta tuloutetaan valtiolle. Mutta Metsähallitukselle annettujen yhteiskunnallisten velvoitteiden osalta sille aiheutuu tulonmenetyksiä, jotka korvataan budjettivaroin tai otetaan huomioon tulostavoitteita asetettaessa. Tulonmenetykset ovat seurausta metsien käytöstä tutkimus- ja opetustoimintaan sekä puolustusvoimien vuokraamilta metsäalueilta saamatta jäävät tuotot. Kaikkien palveluiden hinnoittelussa ei myöskään ole noudatettu liiketaloudellisia

periaatteita tai ne voivat olla jossain toisessa laissa määrätty maksuttomiksi. Ne koskevat yleensä luonnonsuojelua, retkeilyä, metsästystä tai kalastusta ja niillä katsotaan olevan merkitystä paikalliselle väestölle. Yhteiskunnallisiin velvoitteisiin luetaan myös vaatimus biologisen monimuotoisuuden säilyttämisestä ja lisäämisestä luonnonvarojen suojelussa, käytössä ja hoidossa sekä virkistyskäyttömahdollisuuksien turvaaminen. Maisema-arvotkin tulisi ottaa huomioon matkailualueiden lähetyvillä. (HE 154/2004)

Asetuksella 1276/2005 määrätään eräistä julkisoikeudellisista suoritteista perittävät maksut. Hinnat ovat voimassa vuoden 2008 loppuun. Pääosin asetuksessa luetellaan erilaisia metsästykseen ja kalastukseen liittyviä lupia joista osasta peritään omakustannusperusteinen hinta, osa on hinnoiteltu liiketaloudellisin perustein. Jotkut ovat maksuttomia, usein jonkin erityislain perusteella, ja joistakin peritään alennettu maksu.

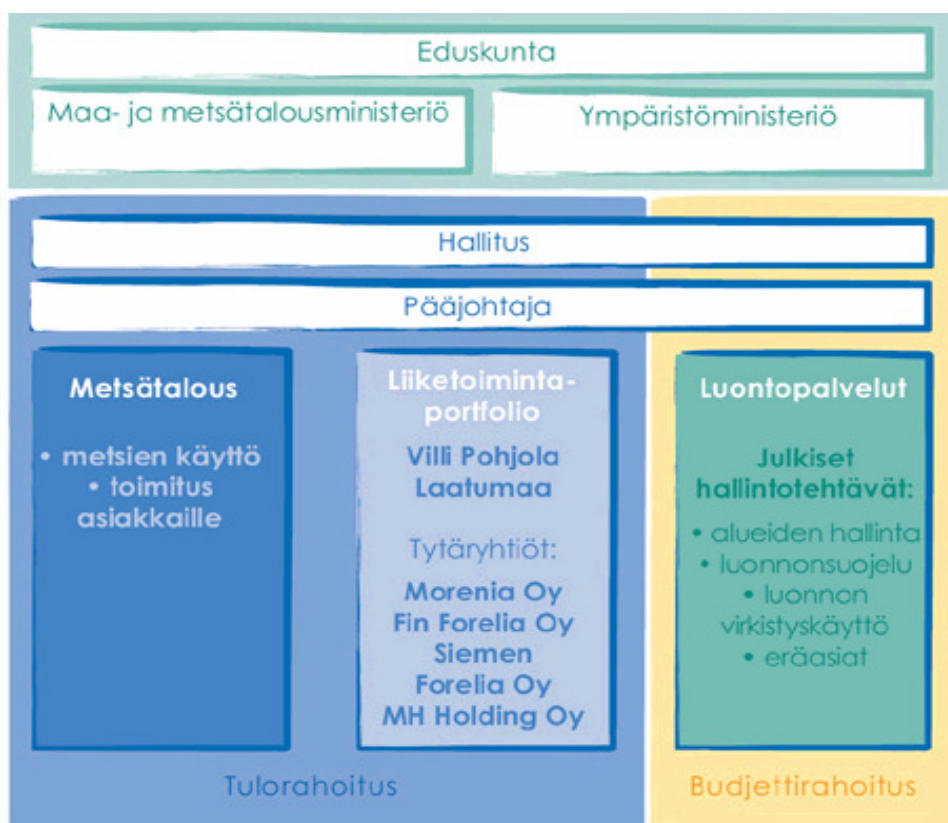
Yhteiskunnallisena veloitteena asetuksesta siirrettiin vuoden 2004 lakiin teksti, jossa määrätään, miten saamelaisten kotiseutualueella ja poronhoitoalueella olisi luonnonvaroja hoidettava ja käytettävä niin ettei loukattaisi alueella asuvien perustuslaissa tai muussa laissa säädettyjä oikeuksia. (HE 154/2004)

Työllisyyden edistäminen on yksi Metsähallituksen yhteiskunnallisista velvoitteista. Koska valtion maa-alueet sijaitsevat pääosin Itä- ja Pohjois-Suomessa, alueellinen merkitys työllistämässä on suuri. Yli puolet Metsähallituksen palkoista maksetaan Lapin ja Oulun läänin alueilla. Omien työntekijöiden ohella käytetään ulkopuolisia urakoitsijoita. (HE 154/2004)

Lain 6§:ssä säädetään Metsähallituksen julkisista hallintotehtävistä. Luonnonsuojelualueiden hankinnasta ja retkeilyreittien rakentamisesta ja palvelujen ylläpidosta niillä, riista- ja kalatalouden hoitoon liittyvien hankkeiden toteuttamisesta, erävalvonnasta, metsäpuiden siementen hankinnasta ja varmuusvarastoinnista Pohjois-Suomen alueella sekä uittorakenteiden ylläpitoon liittyvistä tehtävistä säädetään lailla Metsähallituksesta. Muihin luonnonsuojeluun liittyviin julkisiin hallintotehtäviin

löytyvät säädökset Luonnonsuojelulaista. Metsähallitus vahvistaa luonnonsuojelualueille järjestyssäännön, jolla ohjataan alueella liikkuvien käyttäytymistä. Useissa eri laeissa on Metsähallitukselle annettu julkisia hallintotehtäviä. Sellaisia ovat kalastuslaki, kolttalaki, maastoliikennelaki, metsästyslaki, pelastuslaki, porotalouden- ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki, ulkoilulaki, vesilaki ja oikeudesta yleisiin vesialueisiin annettu laki. (HE 154/2004)

Julkiset hallintotehtävät on lailla eriytetty muusta toiminnasta. Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien yksikön päällikkönä on luontopalvelujohtaja., joka hoitaa yksikölle kuuluvat tehtävät. Erätalouspäällikkö hoitaa kuitenkin metsästyksen ja kalastukseen liittyvät asiat. (HE 154/2004)

Kuvio 4. Metsähallituksen organisaatio.

Lähde: Metsähallituksen web-isivut osoitteessa [http://www.metsa.fi/page.asp?](http://www.metsa.fi/page.asp?Section=267)

Section=267

3.5. Metsäntutkimuslaitos METLA

Metsäntutkimuslaitos on vuonna 1917 perustettu maa- ja metsätalousministeriön ohjauksen alainen tutkimuslaitos. Sen tehtävänä on tuottaa tieteellistä tietoa metsistä ja metsä- ja puutaloudesta, sekä hoitaa ne viranomaistehtävät, joita sille on määrätty. METLA tiedottaa tutkimustuloksista ja toimittaa erilaisia julkaisuja. METLAN päätavoitteet ovat samat kuin muillakin alan organisaatioilla: metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävän hoidon ja käytön edistäminen, mutta nyt tutkimuksen keinoin. Se tekee myös asiakkaiden tilaamia ja rahoittamia tutkimuksia. (Metsäntutkimuslaitoksen web-sivut osoitteessa: www.metla.fi)

Viranomaispalveluina se hoitaa valtakunnan metsien inventoinnit, seuraa metsien terveydentilaa ja julkaisee metsiin liittyvää tilastotietoa sekä harjoittaa metsänjalostustoimintaa ja siihen liittyvää tutkimusta.

Vuoden 2008 alussa siirtyi 86000 hehtaaria Metsäntutkimuslaitoksen hallinnoimaa maata Metsähallitukselle. Suojelualueita siihen sisältyi 7000 hehtaaria, mukaan lukien Kolin kansallispuisto. Tämä on osa valtiovallan strategiaa, jonka mukaan valtion metsien hallinnointi ja hoito keskitetään Metsähallitukselle. Tutkimustoiminta säilyy tärkeimpänä käyttömuotona siirtyvillä alueilla. METLAN ja Metsähallituksen yhteistyön myötä toivotaan tutkimustulosten ja käytännön vuorovaikutuksen lisääntyvän. (Metsähallituksen web-sivut osoitteessa: <URL, [http:// www.metsa. fi](http://www.metsa.fi)>)

4. METSÄPOLITIIKAN ILMENEMINEN METSÄLAISSA

4.1. Lain keskeiset tavoitteet

Keskeisenä tavoitteena on siitä lähtien kun ensimmäinen laki säädettiin, ollut puuntuotannon turvaaminen ja se ettei metsiä hävitetä. Tavoite on pysynyt samana vaikka puun käyttökohteet ovat osittain muuttuneet.

Laissa metsällä tarkoitetaan elollisen ja elottoman metsäluonnon ekologista kokonaisuutta ja sen eri osien välisiä vuorovaikutussuhteita. Monimuotoisuudella ymmärretään kaikkien kasvien, eläinten, mikro-organismien ja niiden elinympäristöjen monimuotoisuutta ja lajien, geneettisen perimän ja erilaisten ekosysteemien runsautta ja vaihtelua. (HE 63/1996)

Lainsäädännössä painotetaan metsän merkitystä Suomen kansantaloudelle, samoin kuin paikallisen väestön toimeentulolle. Lain tarkoituksena on edistää metsien kestävää hoitoa ja käyttöä, niin että niistä saadaan mahdollisimman hyvä tuotto. Samalla halutaan ottaa huomioon ekologiset ja sosiaaliset näkökohdat ja metsien biologista monimuotoisuutta ja monikäyttöä koskevat periaatteet myös talousmetsissä. Metsätalouden kannalta se merkitsee metsien uusiutumiskyvyn ja elinvoimaisuuden turvaamista samalla kun tarvittavan puuraaka-aineen saannista huolehditaan pitkällä aikavälillä. Millään toimenpiteellä ei saa kuitenkaan uhata metsien, soiden ja vesistöjen monimuotoisuutta. Erityisesti tärkeiden elinympäristöjen ollessa kysymyksessä taloudelliset näkökohdat saavat väistyä. (HE 63/1996)

4.2. Metsälain soveltaminen

Metsälakia sovelletaan kaiken metsätalousmaan hoitoon ja käyttöön riippumatta siitä kuka sen omistaa tai kuka sitä hallinnoi, ellei aluetta jo koske jokin muu laki, joka estää metsälain soveltamisen. Näin metsälaki koskee myös valtion hallinnassa olevia metsämaita, kuten puolustusministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön sekä

Metsähallituksen hallinnoimia alueita. Metsätalousmaa on perinteisesti luokiteltu puuntuotoskyvyn mukaisesti metsämaahan, kitumaahan ja joutomaahan. Sama luokitus pätee uudenkin lain mukaan. Metsämaalla puun vuotuinen keskimääräinen kasvu on yksi kuutiometri hehtaaria kohti. Kitumaalla, jotka ovat usein soita, louhikoita tai kallioita, kasvu on 0,1 – 1 kuutiometriä hehtaarilla. Puuttomilla soilla, avokallioilla, tuntureilla ja luodoilla eli niin sanotuilla joutomailla ei kasva metsää tai korkeintaan 0.1 kuutiometriä hehtaarilla. Kitumailla ja joutomailla ei ole metsätalouden kannalta suurta merkitystä, mutta niillä sijaitsee usein lain 10 §:ssä tarkoitettuja erityisen tärkeitä elinympäristöjä. (Kiviniemi 2004: 222–223)

Metsälakia ei noudateta luonnonsuojelualueilla tai jos alue kuuluu erämaalain piiriin. Jos erämaalain mukaisella alueella on suojametsäalue, sitä koskee metsälain 12§:n ensimmäinen momentti; tavoitteena on estää metsänrajan aleneminen. Asemakaava-alueella se koskee ainoastaan erikseen maa- ja metsätalouteen osoitettuja alueita. Laki ei koske myöskään alueita, joilla on voimassa toimenpiderajoitus asemakaavan laatimista varten, eikä oikeusvaikutteisten yleiskaavojen alueita, paitsi jos niissä on maa- ja metsätalouteen tai virkistyskäyttöön osoitettuja alueita. (Kiviniemi 2004: 223)

4.3. Keinot tavoitteiden saavuttamiseksi

4.3.1. Alueellinen tavoiteohjelma

Metsäkeskusten tehtävänä on metsälain 4 §:n mukaan laatia aluettaan koskeva tavoiteohjelma. Sen tarkoituksena on luoda kokonaiskuva alueen metsätalouden tilasta ja kehittämistarpeista ottaen huomioon lain vaatimat sosiaaliset, ekologiset ja taloudelliset näkökohdat. Selvityksen kohteena ovat sekä talousmetsät että metsät, joita koskee jokin muu laki, kuten luonnonsuojelu-, rakennus- tai kaavoituslait. Ohjelmaa laatiessaan metsäkeskukset tekevät yhteistyötä metsänomistajien, metsäyrittäjien, metsäteollisuuden, hallintoviranomaisten ja eri järjestöjen kanssa. Siihen ei oteta tilakohtaisia tietoja vaikka sen tarkoituksena onkin muun muassa palvella metsäsuunnittelua. Tavoiteohjelmaa tarkistetaan vuosittain rahoituslain mukaisten

toimenpiteiden osalta. Ohjelma on julkinen. Tarvittavat valtuudet metsäkeskuksille annetaan asetuksella. (HE 63/1996)

4.3.2. Metsän käyttö- ja hoitotoimenpiteet

Metsän käyttöä on metsän hakkaaminen. Se voi tapahtua joko harsintahakkuuna tai avohakkuuna. Myös kasvava metsä tarvitsee aika ajoin hoitohakkuuta, jotta puustosta tulisi tarpeeksi järeää ja hyvin kasvavaa. Avohakkuiden ja metsän uudistamisen seurauksena syntyy samanikäisestä puustosta koostuvaa metsää. Jatkuvassa kasvatuksessa, jossa suoritetaan vain tarpeellisia harsintahakkuuta puusto on eri ikäistä. Niissä ei kylvöä tai istuttamista tarvita, koska metsä uudistuu luontaisesti, mikäli sitä hoidetaan oikein.

Metsälain mukaan hakkuut jaetaan kasvatushakkuisiin ja uudistushakkuisiin. Metsä voi tällöin uudistua luontaisella tavalla, ellei sitä hakata liian harvaksi. Metsälain 5 §:n mukaan kasvatushakkuu on aina mahdollista toteuttaa, kun huolehditaan että alueelle jäävä puusto on kasvukelpoista. Uudistushakkuu voidaan tehdä, kun puusto on tarpeeksi järeää. Hakkuun jälkeinen metsän uudistaminen voidaan toteuttaa joko luontaisena uudistamisena tai viljelemällä. Luontaisen uudistamisen etuna on se, että alueella kasvava puu on sopeutunut hyvin alueen olosuhteisiin, kestää paremmin metsätuhoja ja sen sanotaan olevan laadullisesti parempaa kuin viljellyn metsän. Luontainen uudistaminen on myös halvempaa kuin viljely, mutta jos olosuhteet ovat epäsuotuisat, taimettuminen ei aina onnistu hyvin. Haittapuolena on myös se, että kasvuunlähtö tapahtuu 5 -10 vuotta hitaammin kuin viljelymenetelmällä. Mikään ei estä käyttämästä molempia menetelmiä samanaikaisesti. (Kiviniemi 2004: 263–265)

Metsän uudistumisen edellytykset arvioidaan etukäteen. Jos katsotaan ettei edellytyksiä luontaiselle uudistumiselle kohtuullisessa ajassa ole, on lainvalvojan mahdollista määrätä metsä uudistettavaksi viljelemällä. Kohtuullisena aikana kasvatuskelpoisen taimikon syntymiselle pidetään Etelä-Suomessa 10 vuotta, Pohjois-Suomessa noin 15 vuotta. Taimikon perustaminen on saatettava loppuun metsänkäyttöilmoituksen mukaisessa ajassa, viimeistään viiden vuoden kuluessa uudistushakkuun aloittamisesta

tai kolmen vuoden kuluessa sen päättymisestä. Taimikon perustamiseen kuuluu myös sopivien edellytysten luominen taimien kasvulle. Uudistamisvelvollisuus ei koske metsiä, joiden puusto on tuhoutunut metsäpalon tai myrskyn seurauksena. (Kiviniemi 2004: 263–267, 286)

4.3.3. Erityisen tärkeät elinympäristöt

Erityisen tärkeitä elinympäristöjä suojellaan metsälain tarkoittaman monimuotoisuuden turvaamiseksi. Myös talousmetsien käsittelyssä on otettava huomioon pyrkimykset säilyttää määrätynlaiset luontotyytit niissä viihtyvien kasvien ja eliöiden elinmahdollisuudet. Nämä elinympäristöt on lueteltu metsälain 10 §:ssä :

- 1. Lähteiden ja purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen ja pienten lampien välittömät lähiympäristöt.*
- 2. Ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuolella sijaitsevat letot.*
- 3. Rehevät lehtolaikut.*
- 4. Pienet alle yhden hehtaarin suuruiset ojittamattomilla soilla sijaitsevat lähes luonnontilaiset kangasmetsäsaarekkeet.*
- 5. Rotkot ja kurut.*
- 6. Kalliojyrkänteet ja niiden varjostamat alusmetsät.*
- 7. Karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliit, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantahuhdat.*

Kyseisillä alueilla hoitotoimenpiteet tulisi tehdä varovaisesti, ominaispiirteet säilyttäen. Jos tästä aiheutuisi omistajalle vähäistä suurempaa taloudellista menetystä, voi metsäkeskus hakemuksesta myöntää poikkeusluvan toteuttaa toimenpide tavalla mistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa. (HE 63/1996)

4.4. Metsälain valvonta ja seuraamukset

4.4.1. Valvontaviranomaiset

Valvontaviranomaisina metsälain säännösten noudattamisessa toimivat metsäkeskusten viranomaistehtävistä vastaavat toimihenkilöt. Heidän tehtäviinsä kuuluu myös erityisen tärkeiden elinympäristöjen valvonta. Metsäkeskuksissa on viranomaistehtäviä varten itsenäinen viranomaispäällikkö. Hän ei ole tehtäviä hoitaessaan metsäkeskuksen johtajan eikä johtokunnan alainen. Viranomaispäällikkö tekee päätökset, jotka koskevat yksityistä henkilöä tai yhteisöä välittömästi yksittäisissä tapauksissa. (Kiviniemi 2004:329)

Merkittävää julkisen vallan käyttöä edellyttävät päätökset tekee Maaseutuvirasto metsäkeskuksen esityksen perusteella. Tällaisia ovat Metsälakiin, Kestävän metsätalouden rahoituslakiin, Metsien hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annettuun lakiin perustuvat käsittelykiellot, teettämisuhat, uhkasakot ja rahoituksen takaisinperinnät. Vuositasolla niitä on ollut 120-200 tapausta. (HE 178/2006)

Maa- ja metsätalousministeriö on antanut metsälakien valvonta- ja tarkastustoiminnasta määräyksen Nro 1/08 16.1.2008. Siinä metsäkeskuksia ohjeistetaan, missä laajuudessa tarkastuksia pitää suorittaa ja miten tarkastettavat kohteet valitaan. Metsäkeskukset toimittavat tiedot annettuun määräaikaan mennessä metsätalouden kehittämiskeskus Tapiolle, joka kokoaa tiedot ja toimittaa raportit maa- ja metsätalousministeriöön.

4.4.2. Metsänkäyttöilmoitus ja taimikon perustamisilmoitus

Metsälaki velvoittaa tekemään metsänkäyttöilmoituksen tulevista hakkuista tai muista toimenpiteistä, kuten ojien kaivamisesta tai metsätien tekemisestä. Jos metsätalousmaa aiotaan ottaa muuhun käyttöön, siitäkin on tehtävä ilmoitus, josta käy ilmi miten käyttötarkoitus muuttuu ja onko tarvittavat luvat siihen olemassa. Ilmoitus tehdään alueen metsäkeskukselle enintään 2 vuotta ja vähintään 14 päivää ennen aiottuja

toimenpiteitä. Ilmoitusvelvollinen on metsänomistaja tai hallintaoikeuden haltija. Ilmoitus on hakkuualuekohtainen. Kotitarvehakkuista ei tarvitse ilmoitusta tehdä, eikä myöskään silloin kun suojametsäalueella suoritetaan metsänkäyttösuunnitelman mukaisia hakkuita. Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään ole pienikokoisen puuston hakkuusta tai jos hakkuu tapahtuu tie-, oja-, vesijohto-, viemäri-, sähkö- tai muun vastaavan linjan tekemisestä. Metsälain säädöksiä täytyy tällaistenkin hakkuiden kohdalla noudattaa. Jos on kysymys metsälain 10§:n mukaisesta erityisen tärkeästä elinympäristöstä, täytyy metsänkäyttöilmoitus kuitenkin tehdä. Pienikokoiseksi puuksi katsotaan maa- ja metsätalousministeriön metsälain soveltamisohjeen mukaan 1,3 metrin korkeudelta maanpinnasta mitattuna keskiläpimitaltaan 13 senttimetriä olevat puut. Kotitarvepuulla tarkoitetaan polttopuuksi tai rakennuspuuksi tai muuhun tilan tarpeisiin käytettävää puuta. Tielinjaan lasketaan kuuluvaksi myös tarpeelliset ojien ja luiskien vaatimat alueet. Jos metsätie tai -ojitus tehdään kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisena toimenpiteenä, asiakirjat laaditaan sen lain vaatimalla tavalla. (Kiviniemi 2004:333-335, HE 218/1998)

Metsänkäyttöilmoituksen voi tehdä valmiille lomakkeelle, täyttää se maa- ja metsätalousministeriön sivuilla sähköisessä muodossa tai tehdä paperille. Metsäasetuksessa on annettu ohjeet siitä, mitä tietoja ilmoituksen täytyy sisältää. Aiotun toimenpidealueen yksilöintitietojen lisäksi halutaan selvitys siitä minkälaisesta hakkuutavasta on kysymys. Jos alueella sijaitsee erityisen tärkeitä elinympäristöjä, niistä täytyy olla maininta ilmoituksessa, sekä selostus siitä, miten ne aiotaan ottaa huomioon toimenpiteitä tehtäessä. Jos alueesta on olemassa metsäsuunnitelma, voidaan ilmoituksessa vain viitata siihen. (Kiviniemi 2004: 335)

Metsänkäyttöilmoituksen tekeminen ei anna lupaa lain vastaisten toimien tekemiseen, vaikka ei valvontaviranomainen siihen reagoisikaan. Metsänkäyttöilmoituksen perusteella. Metsäkeskukset saavat tiedon aiotuista hakkuista, ne ovat apuna lakien noudattamisen valvonnassa. Metsänkäyttöilmoitus on metsäkeskusten valvontatyökalu, joista valitaan otannalla tarkastettavat kohteet. Osa kohteista tarkastetaan maastossa ilmoitusten perusteella maa- ja metsätalousministeriön ohjeiden mukaan. Muuten ne tarkastetaan toimistotyönä. (Kiviniemi 2004:330–331, HE 218/1998)

Metsälain mukaan on metsänomistajan tai haltijan, sen jonka vastuulla on uuden puuston aikaansaaminen hakkuun jälkeen, tehtävä taimikon perustamisilmoitus. Taimikon perustamistyöt tulisi saattaa loppuun viiden vuoden kuluessa hakkuiden alkamisesta ja viimeistään kolmen vuoden kuluessa niiden loppumisesta. Ilmoituksen laiminlyönnistä ei seuraa rangaistusta. Taimikon perustamisilmoitus on myös metsäkeskusten lainvalvonnan apuväline. Maastotarkastuksia voidaan enemmän kohdistaa niille alueille joista ei säädettyä aikana ole ilmoitusta tullut. Taimikon perustamisilmoitukselle ei ole määrämuotoa. Ilmoitus on maksuton. (Kiviniemi 2004: 336–337, HE 218/1998)

Kaikki saapuvat metsänkäyttöilmoitukset tarkastetaan hallinnollisena tarkastuksena. Vähintään kolme prosenttia tarkastetaan maastossa. Metsäkeskuksen tulee lisäksi suorittaa alueellaan hakkuiden korjuujäljen tarkastuksia edellisen vuoden ilmoitustenperusteella valituilla vähintään kolmellakymmenellä kohteella. Saapuneiden taimikon perustamisilmoitusten perusteella on annettu ohjeet tarkastaa vähintään kolme prosenttia kohteista. Siihen sisältyvät uuden puuston aikaansaamisen, taimikon jälkihoidosta huolehtimisen sekä sen että luontaisessa uudistamisessa on syntynyt tarpeeksi taimia, tarkastaminen. Jos taimikon perustamisilmoitusta ei ole metsäkeskukselle saapunut, mutta tiedossa on että taimikon perustamistyöt olisi pitänyt saattaa loppuun, kohde tarkastetaan maastossa. (Maa- ja metsätalousministeriön määräys Nro 1/08)

4.4.3. Sanktiot

Seuraamuksena metsälain rikkomisesta voi olla rangaistus, menettämisseuraamus ja korjaavat toimenpiteet. Metsärikkomuksista säädetään metsälaissa mutta metsärikoksista rikoslaissa. (Kiviniemi 2004: 348)

Elleivät metsäkeskus ja metsänomistaja neuvottelujen avulla pääse tulokseen, jossa metsän käsittely tapahtuisi lain vaatimalla tavalla, voi Maaseutuvirasto metsäkeskuksen esityksestä antaa käsittelykiellon. Käsittelykielto koskee vain hakkuuta, tai muuta

lainvastaista toimenpidettä ja se voidaan antaa myös ellei asianmukaista metsänkäyttöilmoitusta alueella ole määräajassa tehty. Käsittelykielto ei estä muita lainmukaisia toimenpiteitä. Kiellon tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko. (HE 178/2006)

Käsittelykiellon rikkomista ei ole laissa säädetty rangaistavaksi. Jos uhkasakko asetetaan, noudatetaan uhkasakkolakia. Päätöksen käsittelykiellosta ja uhkasakosta tekee Maaseutuvirasto metsäkeskuksen hakemuksen perusteella. Kirjallisen hakemuksen uhkasakon asettamiseksi voi tehdä metsäkeskuksen valvontaviranomainen tai myös metsänomistaja joka epäilee hakkuuoikeuden haltijan rikkovan lakia. Metsälain mukainen uhkasakko asetetaan kiinteän suuruisena, koska sillä voidaan vain kieltää jokin tietty toimenpide. Käsittelykiellon tehosteeksi asetetusta uhkasakosta ilmoitetaan lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin. (HE 178/2006)

Metsänkäyttöilmoituksen laiminlyönnistä, metsärikkomuksesta tai metsärikoksesta on metsälain 18 §:ssä säädetty rangaistusseuraamuksia. Rikosilmoituksesta voidaan luopua, jos metsäilmoituksen tekemättä jättämisen syynä on unohdus tai tietämättömyys eikä ilmoituksen kohteena oleva toimenpide ole lainvastainen. Muuten on rangaistuksena metsäilmoituksen tekemisen laiminlyönnistä sakkoa. Mutta jos metsänkäyttöilmoituksessa on annettu väärää tietoa, sovelletaan rikoslakia. Metsärikkomuksessa on kysymys Metsälain 5:een, 8:een, 10:een, 12:sta ja 13:sta pykälään kohdistuvista rikkomuksista. Niissä on kysymys silloin metsän uudistamisesta ja taimikonhoidosta annettujen ohjeiden laiminlyönnistä, ilman lupaa tärkeisiin elinympäristöön kohdistuvista toimenpiteistä ja suojametsäaluetta koskevien määräysten rikkomisesta. Rikkomuksesta on seurauksena sakkoa. Rikoksesta on kysymys kun edellä mainittuja lainkohtia on rikottu piittaamattomasti tai teolla on tavoiteltu huomattavaa taloudellista hyötyä. Rikos on virallisen syytteen alainen teko. Siitä on seurauksena sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoksen seurauksena saatu hyöty voidaan tuomita valtiolle menetetyksi. (Kiviniemi 2004: 336, 348–355)

5. METSÄPOLITIIKAN VAIKUTUS MUUHUN LAINSÄÄDÄNTÖÖN

5.1. Luonnonsuojelulaki

Luonnonsuojelulain kokonaisuudistus toteutettiin yhtä aikaa metsälain uudistuksen kanssa 1996. Lakiin on myöhemmin tehty joitain lisäyksiä, pääasiassa Euroopan unionin komission painostuksesta. Lain säädöksillä pyritään turvaamaan luonnon monimuotoisuuden, maisema-arvojen ja luonnonkauneuden säilyminen sekä edistää luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävästä käyttöä. Tavoitteena on myös lisätä luonnontuntemusta ja luonnontutkimusta. Suomen metsistä on suojeltu tai rajoitetussa käytössä 12,5 % kaikesta metsäalasta. Luku on Euroopan korkein.

(Kiviniemi 2004:163, HE 76/2003, Maa- ja metsätalousministeriön web-sivut osoitteessa: <URL, <http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat.html>>)

5.1.1. Lain vaikutukset metsän hoitoon ja käyttöön

Metsien hoitoon ja käyttämiseen sovelletaan metsälakia. Luonnonsuojelulaissa on kuitenkin määritelty ne tilanteet, jolloin sen määräykset vaikuttavat metsän käsittelyyn. Luonnonsuojelulakia sovelletaan silloin kun on kysymyksessä luontotyyppien tai maiseman suojelu, eläinten tai kasvien rauhoittaminen tai erityisesti suojeltavat lajit. Suomen tekemillä kansainvälisillä sopimuksilla on myös merkitystä. Luonnonsuojeluohjelmilla voi olla vaikutusta yksityismetsätalouteen. Jo ennen luonnonsuojelulain voimaantuloa oli voimassa seitsemän suojeluohjelmaa:

1. kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelma,
2. soidensuojelun perusohjelma,
3. lintuvesisuojeluohjelma,
4. lehtojensuojeluohjelma,
5. Mikkeliinsaarten saariryhmän suojelupäätös,
6. rantojensuojeluohjelma

7. vanhojen metsien suojeluohjelma.

Luonnonsuojelulain perusteella voidaan laatia uusia luonnonsuojeluohjelmia. Tavoitteena on silloin turvata valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen säilyminen. Ympäristöministeriön suunnittelemat ohjelmat hyväksyy valtioneuvosto. Uudella luonnonsuojeluohjelmalla on vaikutusta myös metsätalousmaan käsittelyyn toimenpiderajoituksen muodossa, sillä luonnonsuojelun tarkoitusta alueella ei saa vaarantaa. Korkein hallinto-oikeus voi valituksen perusteella kieltää toimenpiderajoituksen täytäntöönpanon. Vanhojen suojeluohjelmien vaikutusalueelle voidaan asettaa väliaikaisesti toimenpidekielto. (Kiviniemi 2004:163–164)

Yksityisen omistamalle alueelle voidaan perustaa suojelualue alueellisen ympäristökeskuksen päätöksellä. Maanomistaja voi hakea sitä itse, mutta suojelupäätös voidaan myös tehdä vastoin hänen tahtoaan jos alue kuuluu valtion luonnonsuojeluohjelmaan. Suojelualueella noudatetaan luonnonsuojelulakia. Yksityisen henkilön maankäyttöä ei saa rajoittaa perusteettomasti. Valtio on velvollinen korvaamaan luonnonsuojeluohjelmasta koituvan merkityksellisen haitan, varsinkin jos maanomistaja ei ole itse hakenut suojelupäätöstä tai on vastustanut sitä. (Kiviniemi 2004: 164-165)

Luonnonmuistomerkit ovat pienialaisia kohteita, joilla voi olla arvoa niiden harvinaisuuden, kauneuden, maisemallisen tai muun merkityksen vuoksi. Jos sellainen alue on yksityisen omistamalla metsämaalla, sen rauhoittamisesta päättää kunta. Alueen omistaja voi joko itse hakea rauhoituspäätöstä tai suostua siihen. Rauhoitettua luonnonmuistomerkkiä ei saa turmella edes välillisesti. Sellaisen olemassaolo on otettava huomioon jo metsänkäytön suunnittelussa muistomerkin lähialueella. (Kiviniemi 2004: 167)

5.1.2. Natura 2000 –verkosto

Natura 2000-verkostoa koskeva lainsäädäntö on sisällytetty luonnonsuojelulakiin. Verkosto koostuu Suomessa EU:n lintudirektiiviin pohjalta komissiolle ilmoitetuista

linnustonsuojelualueista ja EU:n luontodirektiivin mukaisista eläimistön ja kasviston suojelemiseksi tärkeistä alueista. Vaikutukset Natura-alueilla kohdistuvat erilaisiin hankkeisiin, kuten esimerkiksi tien perustamiseen. Luvansaanti siihen voi vaikeutua tai estyä kokonaan. Hankkeiden toteuttaminen ei saa vahingoittaa alueen luonnonarvoja ja toisaalta rajoituksilla saa olla vaikutusta vain niihin seikkoihin, joiden takia alue kuuluu tai on ehdotettu liitettäväksi Natura 2000-verkostoon. (Kiviniemi 2004:198–199)

Natura-alueita on Suomessa perustettu useiden eri lakien nojalla, metsälain säännösten mukaan 10000 ha. Yleensä Natura-säännökset eivät estä metsän hakkuuta, paitsi jos on kyse erittäin tärkeästä elinympäristöstä tai suojametsäalueesta. Tällaisessa tapauksessa on hankittava metsäkeskuksen lupa.

Suomessa Natura 2000-alueita on 858 kappaletta, pinta-alaltaan 4,9 miljoonaa ha ja luontodirektiivin mukaisia alueita on 1715, pinta-alana 4,8 miljoonaa ha. Lintudirektiivin mukaisia alueita oli 467 kappaletta (Metsä vastaa-web-sivulla osoitteessa : <URL, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1752&lan=fi>>)

5.2. Laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta

Vahingollisimpia hyönteistuhojen aiheuttajia havupuille ovat kaarnakuoriaiset. Juurikäpälä on sienistä pahin tuhon aiheuttaja. Niiden aiheuttamat vahingot ovat taloudellisia; metsän tuotto alenee tai puun laatu heikkenee. Koska kaarnakuoriaisten elintavat tunnetaan, voidaan niiden aiheuttamaa tuhoa ehkäistä niin, ettei anneta niille mahdollisuutta levitä. Laissa 263/1991 määrätään hakatun puun säilytyksestä ja varastoinnista metsälain tarkoittamalla metsäalueella. Suotuisat olosuhteet kuoriaisten lisääntymiselle aiheuttavat kaadetut tuoreet havupuut, myrskyjen kaatamat puut sekä hakkuista metsään jäänyt huonolaatuinen puutavara. (Kiviniemi 2004: 474–475)

Kun kaarnakuoriaisille tulee paljon lisääntymismahdollisuuksia, niiden kannat tulevat nopeasti moninkertaiseksi. Kun kaadetut tai muuten heikkokuntoiset puut on käytetty, ne kaivautuvat terveisiin puihin ja voivat tuhota niitä suurilla alueilla. Tilanne saattaa

jatkoa vuosien ajan. Suurimman ongelman aiheuttavat männyn ytimennäivertäjä ja kuusessa elävä kirjanpainajakuoriainen. Kirjanpainajan mukana kuusi voi saada sinistäjäsienen ja jos kuoriaisia on kuusessa paljon, se tulee yhden kesän aikana sahapuuksi kelpaamattomaksi. Männyllä ytimennäivertäjät aiheuttavat myös versotuhhoa, mutta terveitä puita ne eivät pysty tappamaan. (Annala, Erkki 2/2001 Metsätieteen aikakauskirja, <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff01/ff012265.pdf>)

Tuhoja voidaan estää hoitamalla kaadettu puutavara ajoissa pois metsistä ja niiden läheisyydessä sijaitsevista välivarastoista. 1.9.-31.5. välisenä aikana kaadetut mäntypuut on toimitettava pois hakkuualueelta tai välivarastosta Etelä-Suomessa viimeistään 1.7. ja Oulun ja Lapin lääneissä viimeistään 15.7.menessä. 1.9.-30.6. välisenä aikana kaadettu kuusipuu on kuljetettava Etelä-Suomessa 1.8. ja Oulun ja Lapin lääneissä viimeistään 15.8. mennessä pois. Sama koskee sellaista puuta, joka on hylätty metsään koska se ei täytä laatuvaatimuksia vaikka kokonsa puolesta täyttääkin mittavaatimukset. Ne on joko kuljetettava pois tai peitettävä niin etteivät kuoriaiset pääse leviämään tai torjua tuhot muuten. Puiden kuoriminen on yksi keino. Hakkuutähteitä ja pienikokoista raivauspuustoa ei tarvitse kuljettaa pois, ellei sitä erikseen määrätä. (Kiviniemi 2004: 475–476)

Vastuu on puutavaran omistajalla. Jos vastuukysymyksiä joudutaan selvittämään, on tärkeää tietää, milloin omistusoikeus siirtyy. Tavallisesti siirtymisajankohta määritellään hakkuu- tai hankintasopimuksessa, niin, että se tapahtuu kaadettaessa, mitattaessa tai maksettaessa. Joskus maksukin voi tapahtua useassa erässä. Ongelmia voi tulla siitäkin kysymyksestä, kenen vastuulla ovat metsään jääneet huonolaatuiset puut, jos niitä on yli kymmenen kuutiometriä hehtaaria kohti. Varsinkin yli-ikäistä kuusimetsää hakattaessa niin voi käydä. Myöskin myrskyn, lumen tai metsäpalon vahingoittamat puut on metsän omistajan huolehdittava pois metsästä, mikäli niitä on niin paljon että niistä voi hyönteistuhojen kannalta olla vaaraa. (Kiviniemi 2004: 476–477)

Juurikäpä on maailman havumetsien tuhoisin sienitauti. Juurikäävän torjuminen voi olla vaikeaa. Torjunta-aineiden käyttö on melkein ainoa mahdollisuus. Siihen on saatavissa rahoituslain mukaista tukea. (Kiviniemi 2004: 474)

Suomessa on kaksi juurikäpälajia, jotka aiheuttavat tuhoa. Kuusenuurikäpä on levinnyt Etelä- ja Länsi-Suomen kuusikoihin. Kesäaikaiset hakkuut ja ilmaston lämpeneminen helpottavat taudin leviämistä. Juurikäpä leviää juuriston kautta hyväkuntoisiinkin kuusiin ja lahottaa sen keskustaa useiden metrien korkeudelle. Kuusi voi ulospäin näyttää terveeltä kymmenien vuosien ajan. Tauti leviää lahoista kannoista ja sairastuneista puista itiöiden tai juuriston välityksellä terveisiin puihin kesäaikana. Jos puut kaadetaan talvella, ei tauti tartu niiden kantoihin. Juurikäpä voi säilyä lahoissa kannoissa kymmeniä vuosia ja siten tartuttaa uudenkin puuston. Tehokkaimpana keinona hävittää juurikäpä, on poistaa kannot hakkuun jälkeen ja istuttaa lehtipuita kuusten tilalle. Lehtipuumetsikössä ei juurikäpä menesty. Hakkuiden suorittaminen talvella tai kesähakkuiden yhteydessä kantojen kemiallinen käsittely ehkäisevät taudin leviämistä.

(Korhonen, Lipponen, Piri Metinfo Lahontorjunta [.http://www.metla.fi/metinfo/metsienterveys/lahontorjunta/laho-juurikaapa.htm](http://www.metla.fi/metinfo/metsienterveys/lahontorjunta/laho-juurikaapa.htm))

Koska hyönteis- ja sienituhot voivat leviämään päästessään aiheutta paljon haittaa metsätaloudelle, niin puunkorjuu ja aikataulusohjeet on nähty hyväksi antaa. Puun korjuumenetelmätkin voivat vahingoittaa jäljelle jäävää puustoa niin että taudit ja tuholaiset pääsevät helpommin pesiytymään niihin. Kansallisen metsäohjelman 2015 mukaan juurikäävän aiheuttamat kokonaistappiot ovat vuositasolla 50 miljoonan euron luokkaa.

Tämän lain kohdalla ylin valvontaviranomainen on maa- ja metsätalousministeriö. Metsäkeskukset valvovat lain noudattamista. Laajojen tuhojen torjumiseksi epidemian uhatessa voidaan joutua määräämään pakkotoimia. Jos lakia ei noudateta, voivat velvoittaminen, uhkasakko, teettämisuhka tai syyte tulla kysymykseen. (Kiviniemi 2004: 482–483) Lakimuutoksen ([23.3.2007/317](#)) mukaan velvoitteen voi asettaa

metsäkeskus, mutta uhkasakosta, teettämisuudesta tai syytteen nostamisesta päättää Maaseutuvirasto metsäkeskuksen esityksen perusteella.

5.3. Ympäristönsuojelulaki

Yleislakina ympäristönsuojelulaille pyritään ehkäisemään ympäristön pilaantuminen. Ympäristölupamenettely pohjautuu tähän lakiin. keskeisiä periaatteita laissa ovat ennaltaehkäisy ja haittojen minimoinnin periaate, varovaisuus- ja huolellisuusperiaate, parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaate, ympäristön kannalta parhaan käytännön periaate ja aiheuttamisperiaate. Lisäksi jokaisella , joka harjoittaa sellaista toimintaa, millä voi olla vaikutuksia ympäristöön, on velvollisuus selvittää riskit ja toimia niin että haitta ympäristölle olisi mahdollisimman vähäinen. (Kiviniemi 2004: 142–143)

Vesien pilaantumisesta ei ole erikseen määritelty, vaan sen ehkäiseminen kuuluu ympäristönsuojelulain piiriin. Suomen pohjavesialueet on kartoitettu ja luokiteltu. Pohjavesien suojelusäädöksillä on vaikutusta metsätalouteen siten, että vedenhankintaan soveltuvilla pohjavesialueilla pitää välttää uudistus- ja kunnostusojituksia ja lannoittamista. Raskas maanmuokkaus ei myöskään ole suositeltavaa. kemiallisia torjunta-aineita ei saa lainkaan käyttää. (Kiviniemi 2004:143–144)

5.4. Vesilaki

Vesilain pienvesien muuttamiskiellolla on metsätaloudessa eniten vaikutusta kunnostusojituksiin ja metsäteiden rakentamiseen. Vesilaissa on neljä yleiskieltoa: sulkemiskielto, muuttamiskielto, pienvesien muuttamiskielto ja pohjaveden muuttamiskielto. Ympäristölupaa voi hakea muuhun muuttamiseen, josta voi aiheutua vesistön pilaantumista paitsi pohjavesiä koskevaan. Vesitalouslupa tarvitaan esimerkiksi ruoppaukseen, luvanvaraisiin ojituksiin ja muihin vesistöä koskeviin järjestelyihin tai jos toiminnasta aiheutuu muutoksia pienvesiin. Sulkemiseen tarvitaan vesitalouslupa ympäristövirastolta. Lupa tarvitaan myös, jos vesistön virtaamaan, vedenkorkeuteen tai

syvyyteen aiotaan jollain toimenpiteellä vaikuttaa. Pohjaveden muuttamiskielto vaikuttaa niin, että jos jollain toimenpiteellä on vaikutusta jonkun toisen tahon vedensaantiin, pitää siihen hakea vesitalouslupa. Pienvesistöjen muuttamiskielto on ankarampi ja pelkästään puukuljetukset raskaalla kalustolla voivat aiheuttaa haittaa ja vaaraa luonnontilaisena säilymiselle. Joskus on mahdotonta puuta korjatessa kiertää pieniä vesiuomia. Silloin tulee toimia niin ettei niiden luonnontilaisuus vaarannu. Poikkeuslupaa ei tarvita ellei ole kysymys luvanvaraisesta toiminnasta. Metsänomistajalla on oikeus ojittaa maata kuivatustarkoituksessa. Silloin on aina otettava huomioon, mitä seurauksia ojituksella on. Onko ojituksella vaikutusta muiden maanomistajien maahan niin että se kuivaa tai vettyy, vaikuttaako se läheisiin vesistöihin, pitääkö ojauomat johtaa toisen omistamalle maalle tai vaikuttaako metsäteiden reunaojat vesien virtauksiin alueella, täytyy arvioida hanketta suunniteltaessa. Tarvitaanko ympäristölupa tai vesitalouslupa, riippuu hankkeen vaikutuksista vesistöihin ja ympäristöön. (Kiviniemi 2004:147–156)

Ympäristönsuojelulain ja vesilain noudattamisen valvomisesta vastaavat alueelliset ympäristökeskukset ja kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset. Kunnostusojituksista voidaan tehdä ennakkoilmoitus metsäkeskukselle. Se on vapaaehtoinen, mutta kannattaa ottaa selvää asioista ennen mitään toimenpidettä, ainakin jos laiotun ojitusalueen lähistöllä on erityisen arvokkaita elinympäristöjä tai suojelukohteita. (Kiviniemi 2004:162–163)

5.5. Maankäyttö- ja rakennuslaki ja metsälain soveltaminen

Maankäytön suunnittelun ja ohjauksen apuna on kolmenlaisia kaavoja. Maakuntakaavat ovat yleispiirteisiä maakunnan liiton hyväksymiä ja ympäristöministeriön vahvistamia kaavoja. Niiden ei ole tarkoituskaan olla kovin yksityiskohtaisia. Yleiskaava laaditaan kunnan alueidenkäyttösuunnitelman mukaan ja ne ohjaavat maankäyttöä tai jatkosuunnittelua. Maankäyttöä ne ohjaavat sellaisilla alueilla suoraan, joille ei ole tarkoitus laatia asemakaavaa. Yleiskaava voi olla oikeusvaikutteinen tai ei. Asemakaavassa määritellään yksityiskohtaisemmin kunnan maankäyttöä. Sen

laatimisessa on otettava huomioon maakuna- ja yleskaava. Kaavojen valmistelutyössä periaatteena ovat avoimuus ja vuorovaikutus. Tiedotusvelvollisuus takaa avoimuuden. Niillä, joita kaavoitus koskee, on oikeus osallistua asian valmisteluun. (Kiviniemi 2004:87-92)

Metsätalouteen kaavat vaikuttavat, jos jollain alueella on voimassa toimenpiderajoitus. Toimenpiderajoitus koskee asemakaava-alueita tai jos asemakaavan laatimisvaiheessa alueelle on määrätty rakennuskielto. Toimenpiderajoitus voidaan määrätä myös yleiskaavassa. Yleiskaavaa suunniteltaessa voi toimenpidekielto jatkua yhteensä jopa viisitoista vuotta. (Kiviniemi 2004 -96)

Jos alueella on voimassa toimenpiderajoitus, kaikkeen maisemaa muuttavaan toimintaan tarvitaan maisematyö lupa, ellei toimenpide ole vaikutuksiltaan vähäinen. Asia harkitaan tapauskohtaisesti. Lupaa hakee maanomistaja tai hänen valtuutuksellaan puunostaja kunnan rakennusvalvontaviranomaiselta. Jos lupaa ei myönnetä, on maanomistajalla mahdollisuus saada korvaus tulonmenetyksestä. Luvan hakemisesta on tiedotettava naapureille ja myös kylteillä itse alueella jota haettava lupa koskee. (Tenhola: Metsäkoulu. 239–242)

Joskus ei kaavoitetulla alueella sovelleta metsälakia, ja silloin metsän käyttöä ohjaa maisematyö lupa. Metsälakia sovelletaan asemakaava- tai oikeusvaikutteisella yleiskaava-alueella ainoastaan, jos alue on kaavassa osoitettu maa- ja metsätalouskäyttöön. Joskus metsälain säännökset ja maakunta- tai yleiskaavan tavoitteet voivat olla ristiriitaisia keskenään. Alueilla, missä metsälakia sovelletaan, erityisen tärkeään elinympäristöön kohdistuvat toimenpiteet ratkaistaan metsälain mukaan, mutta jos kaavan mukaan metsälakia ei sovelleta alueella ei sen toimenpiderajoituksillakaan ole vaikutusta. (Kiviniemi 2004:119 -121)

5.6. Jokamiehen oikeudet

Laajan metsien virkistyskäytön mahdollistavat Suomessa jokamiehen oikeudet, jotka perustuvat pääasiassa maan tapaan. Niihin liittyvät kiellot ja rangaistavat teot löytyvät lainsäädännöstä. Satunnaisesti ja aiheuttamatta haittaa jokaisella on oikeus liikkua toisen omistamalla maalla. Maassa olevia kuivia risuja saa poimia, käpyjä, pähkinöitä, luonnonvaraisia marjoja saa poimia; samoin kukkia, elleivät ne ole suojeltuja. Jäkälää ja sammalta ei saa kerätä toisen maalta. Rikoslaisissa rangaistavina tekoina on mainittu varkaus, näpistys, luvaton käyttö ja hallinnan loukkaus. Metsästystä ja kalastusta rajoittavat säännöt ja lupakäytäntö. Liikkumisesta toisen maalla ei saa aiheutua vahinkoa, toisen pihan läpi ei saa käyttää kulkutienä, eikä toisen omistamalle maalle saa rakentaa. Maastoliikennelaki rajoittaa moottorikäyttöisellä ajoneuvolla, mukaan lukien moottorikelkat, liikkumista tai pysäköimistä toisen omistamalla maalla. Yksityisillä teillä voidaan liikkua kävellen, pyörällä tai hiihtäen. Moottoriajoneuvoilla liikkuminen voidaan kieltää myös metsätiellä, vaikka siihen olisi saatu metsänparannuslain mukaista rahoitusta, ellei siihen ole saatu muutakin julkista rahoitusta. Poronhoitoon liittyvä maankäyttökin perustuu jokamiehen oikeuteen. Lisäksi ulkoilulaissa on säädöksiä jokamiehen oikeuksiin liittyen. (Kiviniemi, Metsäkoulu; 237–238)

6. YHTEENVETO

Metsätaloutta koskevat asiat ovat valtiiovallan ja nyt vielä Euroopan yhteisön yhä tiukkenevassa ohjauksessa. Metsäpoliittiset linjaukset kuvastavat aina omaa aikaansa. Pelko metsävarojen hupenemisesta vaikutti vuosikymmenien ajan metsätalouden ohjaukseen. Metsiä hakattiinkin vuosien 1960- 1970 välisenä aikana enemmän kuin puuta kasvoi. Tukitoimilla tilanne saatiin nopeasti korjaantumaan. Soita ojitettiin ja metsitettiin. Lannoitus lisäsi puun kasvuvauhtia. Entisinä aikoina harjoitetusta yläharvennuksesta, jossa vanhimmat puut poimittiin metsistä pois, siirryttiin päätehakkuuseen. Se mahdollisti paremmin metsäkoneiden tehokkaan käytön. tehometsätaloutta vastaan esitettiin paljonkin kritiikkiä, mutta vallitsevaa suuntausta vastustavien tutkimustuloksia hyllytettiin; se oli tavallaan don quixotemaista taistelua ylivoimaa vastaan. Metsän hoidossa ja käytössä oli vallalla vain yhdenlainen totuus, jonka mukaisesti oli toimittava. Kun puuta on saatava, avohakkuu on metsäkoneiden käytön kannalta tehokkain menetelmä. Raskaat koneet tosin vahingoittavat maastoa ja puiden juuria, varsinkin kun maa ei ole tarpeeksi jäässä ja vähälumisina talvina.

Kun puhutaan kestävänsä metsätalouden harjoittamisesta, eri tahot voivat tarkoittaa sillä aivan eri asioita. Useimmiten sillä käsitetään puuntuotannollista kestävyyttä; että metsää kasvaa nopeammin kuin poistuma on. Sosiaalinen ja kulttuurillinen kestävyys on asia erikseen. Usein eri laki- ja ohjelmateksteissä mainitaan metsien virkistyskäyttö ja metsämaisema nähdään sekin luonnonarvona. Saako joku sitten virkistystä paljaaksi hakatusta aukiota, jossa törröttää muutama laho kelo pystyssä? Maisema on kuin pommitusten jäljiltä ja usein ennen helppokulkuinen kangasmaapohja on aurattu mahdottomaksi kulkea. Maiseman suojelusta puhutaan, mutta esimerkiksi suomenselän kauniista harjuista saa kaivaa hiekan pois, ja kohta ne ovat lopullisesti mennyttä. Maisemoinnilla ei niitä mitenkään enää palauteta. On tehty tutkimusta siitä, millaisen metsän ihmiset kokevat kauneimpana. Vastauksena oli sekametsätyyppinen, jossa on useita puulajeja ja eri-ikäistä puustoa.

Jo 1800- luvulla C.W. Gylde´n toi esiin ajatuksen, että avohakkuut kuivattavat ilmastoa. Mitenhän ne todella vaikuttavat? Nyt verouudistusten takia hakattiin suuria alueita aukeaksi. vaikuttaako se tuulien voimistumiseen, kuivattaako se ilmaa ja maaperää? Entä maapohjan auraukset, aiheuttavatko ne eroosiota. Hiilidioksidia ne ainakin vapauttavat ilmakehään, se jo tiedetään. Kaiken hakkuujätteen poiskuljettamisesta toisaalla, kantojen maasta repimisestä on seurauksena samanlaista Mitä soiden ojittamisesta ja maa-aineksen ja happamien vesien pääseminen vesistöihin sen takia, on pitkällä aikavälillä aiheuttanut vesistöille?

Muitakin kysymyksiä nousee esiin. Metsäteollisuusyrityksillä on perinteisesti ollut paljon vaikutusvaltaa metsiä koskevassa päätöksenteossa, ja nytkin teollisuuden edustajia on mukana Kansallisen metsäohjelman suunnittelussa ja seurannassa. Suurten pörssiyritysten omistus voi jatkossa olla aivan muualla kuin suomalaisten käsissä.

Euroopan yhteisön komissio sanelee ja kontrolloi aivan liian tiukasti jäsenvaltioiden lainsäädäntöä. Kontrolloinnista seuraa tehottomuutta. Nytkin on yli vuosi sitten eduskunnan Suomessa hyväksymä uusi kestävä metsätalouden rahoituslaki ollut komission tutkittavana, eikä siitä näytä valmista tulevan. Jos Euroopan yhteisö vain antaisi suuntaviivat ja luopuisi kaiken kontrolloinnista, asiat voisivat sujuakin kohtuullisessa ajassa. Kenen visioita me toteutamme metsäpolitiikan linjauksissa tulevaisuudessa?

Luonnonsuojelullisissakin kysymyksissä pitäisi osata käyttää tervettä järkeä. Onko viisasta kaavoittaa tontteja lepakoille, kun kaupunkilaisille ei ole niitä tarjota? Mikä olisi kohtuullinen taso liito-oravien ja lepakoiden suojelussa? Jos se haittaa kaiken kehittämistä ja usein estää teiden rakentamista, onko se kohtuullista? Jokamiehen oikeudet ovat metsien virkistyskäytön kannalta tärkeä asia. Tärkeintä on varmasti yksittäisen ihmisen kannalta se että saa retkeillä, lenkkeillä. Liikkua luonnossa sekä poimia marjoja ja sieniä. Karhujen lisääntyminen kyllä rajoittaa jonkin verran aseettoman ihmisen metsässä kuljeskelua. Sellainen, joka ei itse pomi marjoja tai sieniä metsästä, saattaa ajatella, ettei niistä olisi vaaraa.. Jos paljon metsässä liikkuvilta kysyttäisiin mielipidettä, vastaus voisi olla toisenlainen. Kun Euroopan yhteisössä

pyritään siirtämään päätöksentekoa aluetasolle, tämäkin kysymys on sellainen, josta pitäisi nimenomaan paikkakunnalla asuvilla pitäisi olla päätösvalta. Ei ole oikein että joidenkin pitää pelätä lähettää lapsia koulutielle tai jättää poimimatta marjoja sen takia että suurpetoja liikuskelee lähistöllä. Suojelukysymyksissä paikalliset asukkaat tietävät parhaiten, millainen suojelutaso heille on hyvä. Metsien käyttämistä virkistykseen estää se, että nimenomaan karhujen määrä on lisääntynyt.

LÄHDELUETTELO

Asetus kestävän metsätalouden rahoituksesta 30.12.1996/1311

Asetus metsänhoitoyhdistyksistä 30.12.1998/1227

Ekroos Ari (1998). Ympäristön- ja luonnonsuojeluoikeuden perusteet. Helsinki: Oy Edita Ab. 298 s.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi luonnonsuojelulain muuttamisesta 76/2003

Hallituksen esitys metsälaiksi 63/1996

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi metsälain muuttamisesta 218/1998

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi metsähallituksesta 154/2004

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta 117/1995

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 178/2006

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain 22§:n väliaikaisesta muuttamisesta ja kestävän metsätalouden rahoituslain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 11/2008.

Kansallinen metsäohjelma 2015. Valtioneuvoston periaatepäätös 27.3.2008. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [http://www.mmm.fi/ attachments/fLUy9oi5/5wD65IUaB/Files/CurrentFile/Kansallinen_metsaohjelma_2015.pdf](http://www.mmm.fi/attachments/fLUy9oi5/5wD65IUaB/Files/CurrentFile/Kansallinen_metsaohjelma_2015.pdf)>

Kiviniemi, Matti (2005). Jokamiehen oikeudet. Teoksessa: Metsäkoulu, 237–238. 5. täysin uudistettu painos. Satu Rantala. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy.

Kiviniemi, Matti (2004). Metsäoikeus. 3. painos. Hämeenlinna : Kustannusosakeyhtiö Metsälehti. 840 s.

Korhonen, Kari, Katriina Lipponen & Tuula Piri (2006) : Lahontorjunta. Kuusen ja männyn lahovikaisuus ja sen torjunta. Saatavana World Wide Webistä osoitteesta: <URL, <http://www.metla.fi/metinfo/metsienterveys/lahontorjunta/lahojuurikaapa.htm>>

Laine, Jaana (2006). Puukaupan säännöt. Yksityismetsänomistajien ja metsäteollisuuden puukauppa Itä-Suomessa 1919–1939. 1. painos. Vammala: Suomen tiedeseura. 219 s.

Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta 12.12.1996/1094

Laki Metsähallituksesta 17.12.1993/1169

Laki metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta 18.12.1995/1474 ja muutos 313/2007

Laki metsänhoitoyhdistyksistä 10.07.1998/

Laki metsäntutkimuslaitoksesta 29.07.1976/653

Lindroos, Heikki & Seppo Ruuhonen (2007). Metsätekoja – ajallaan.1. painos.
Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy..519 s.

Maa- ja metsätalousministeriön määräys metsäkeskusten suorittamasta metsälakien
valvonta- ja tarkastustoiminnasta sekä Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion
suorittamasta tarkastustulosten raportoinnista Nro 1/08 16.1.2008

Maa- ja metsätalousministeriön päätös metsälain soveltamisesta N:o 224 14.03.1997

Metsä vastaa-web-sivulla osoitteessa : <URL, [http://www.ymparisto . fi/default.
asp?node=1752&lan=fi](http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1752&lan=fi)>

Metsätilastollinen vuosikirja 2007 PDF muodossa. Päätoimittaja Aarre Peltola.
METLA julkaisut. Saatavana World Wide Webistä:<URL:[http://www.metla.fi/
julkaisut/metsatilastollinenvsk/ tilastovsk-sisalto.htm](http://www.metla.fi/julkaisut/metsatilastollinenvsk/tilastovsk-sisalto.htm)

Maa- ja metsätalousministeriön web-sivut osoitteessa: <URL, [http://www.mmm.fi /fi/
index/lainsaadanto /metsat. html](http://www.mmm.fi/fi/index/lainsaadanto/metsat.html)>, <URL, [http://www.mmm.fi/fi/index/ etusivu
/metsat.html](http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat.html)>) , :<URL([http://www.mmm.fi/ attachments /5qhfHj9v/
5qhfOWr7P/Files/ CurrentFile/metsa _bruttokansantuotteest.jpg](http://www.mmm.fi/attachments/5qhfHj9v/5qhfOWr7P/Files/CurrentFile/metsa_bruttokansantuotteest.jpg) ja <URL,

<http://wwwb.mmm.fi/metso/>, [http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/
metso.html](http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/metso.html)>

Maa- ja metsätalousministeriön tiedote 12.3.2008

Metsäasetus 20.12.1996/1200

Metsähallituksen web-sivut. Saatavana World Wide Webissä osoitteessa: <URL, <http://www.metsa.fi>> ja <http://www.metsa.fi/page.asp?Section=267>

Metsäkeskusten web-sivut. Saatavana World Wide Webissä osoitteissa: <URL, <http://www.metsakeskus.fi/web/fin/palvelut/kunnostusojitus/etusivu.htm>> , <URL, <http://www.metsakeskus.fi/web/fin/palvelut/viranomaispalvelut/etusivu.htm>> , <URL, <http://www.metsakeskus.fi/web/fin/koulutus+ja+tapahtumat/etusivu.htm>>),

Metsälaki 12.12.1996/1093

Metsälehti Lusto. Saatavana World Wide Webissä osoitteessa: <URL <http://www.lalli.fi/lusto/lusto012005/metsantutkimus.html>>

Metsälehdän Metsä uutiset 13.3.2008, Metsäkustannus Oy. Saatavana World Wide Webissä osoitteessa: < URL, http://www.farmit.net/farmit/fi/015_uutiset_ja_saa/00_uutiset/03_metsauutiset/0eb072e1-9b44-4187-9b4a-285785a4ba35.jsp>

Metsäntutkimuslaitoksen web-sivut Saatavana World Wide Webissä osoitteessa: <URL: www.metla.fi>

Ollonqvist, Pekka (1998). Metsäpolitiikka ja sen tekijät. 1. painos. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Metsälehti. 301 s.

Primmer, Eeva & Satu Vahantaniemi (2005). SUOMALAISET METSÄOHJELMAT Puuntuotannosta puita ja maailmoja syleilemään. Teoksessa: Metsien pääomat, 311-322. Heikki Roiko-Jokela. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Sanomalehti Pohjalainen 5.4.2008: s 10

Selvitys maa- ja metsätalousministeriön toiminnan ja tehtävien järjestämisestä.

Selvitysmies Jarmo Ratian arviot ja ehdotukset. (2007). Maa- ja metsätalousministeriö.

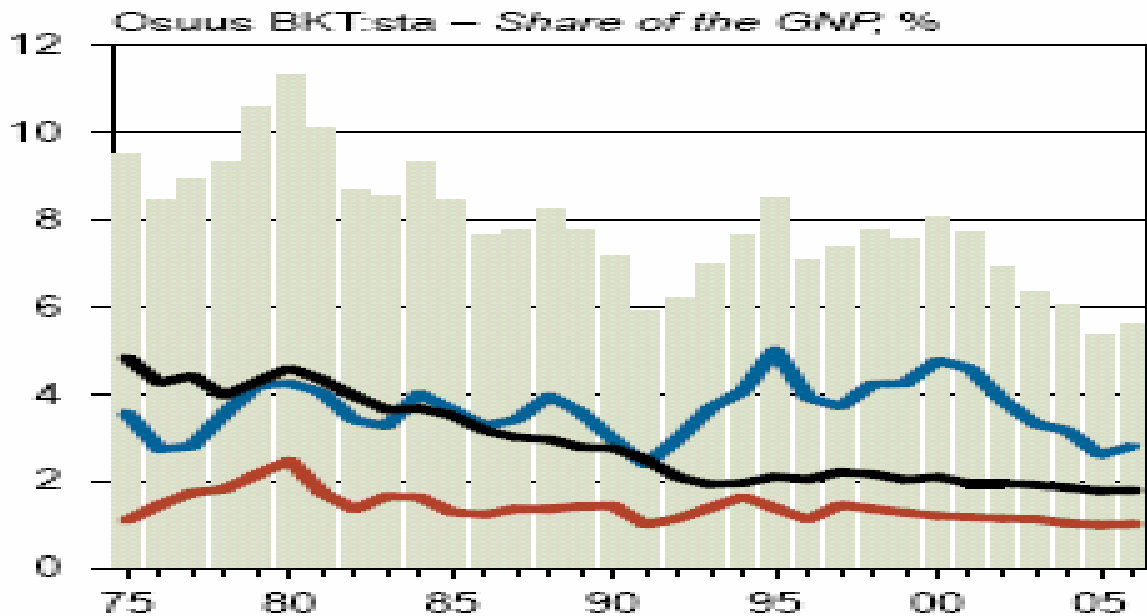
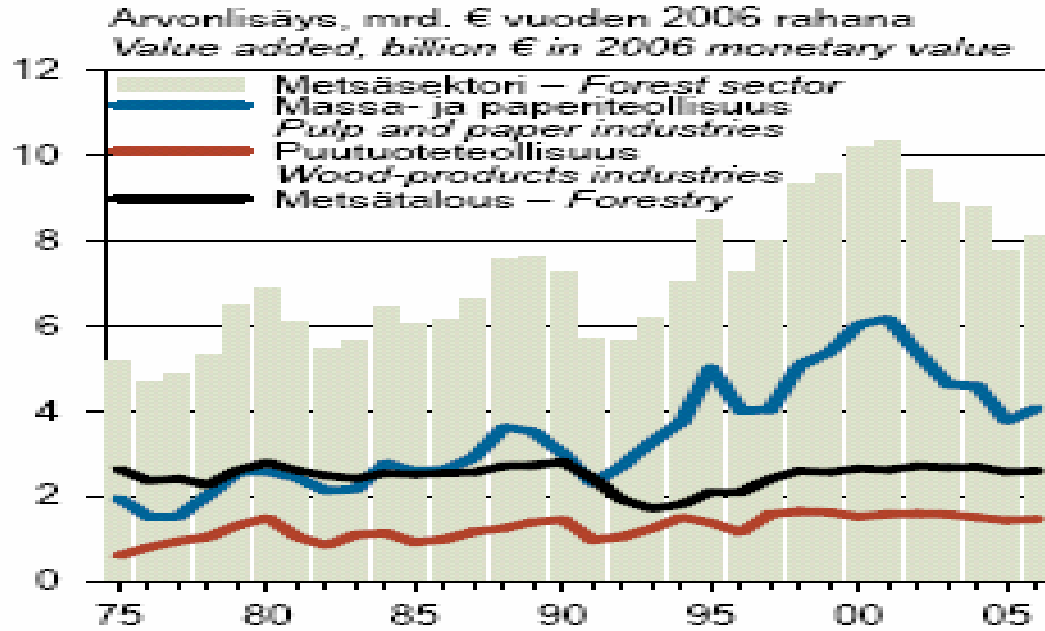
Tenhola, Tommi (2005), Kaavoitus. Teoksessa: Metsäkoulu, 239-242. 5. täysin uudistettu painos. Satu Rantala. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy.

Yksityismetsälaki 412/67

Valtioneuvoston asetus maa- ja metsätalousministeriöstä 1061/2003.

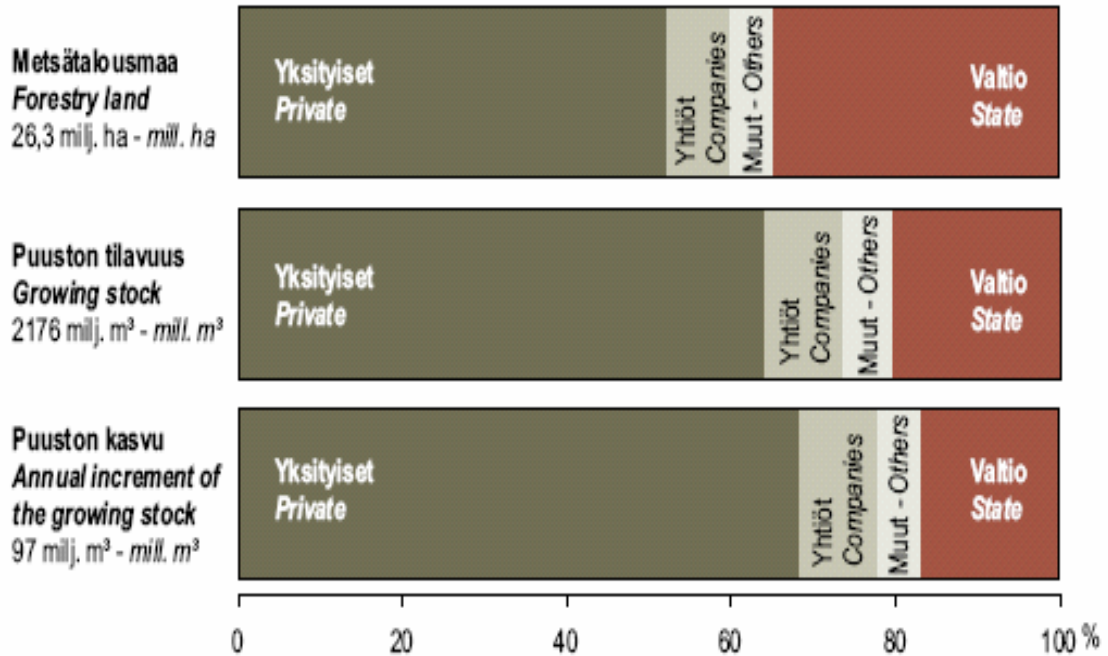
Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008-2016)

Viitala, Juhani (2003). Metsätalouden vihreä muutos. 1. painos. Helsinki: Tietosanoma Oy. 320 s.

LIITE 1: Metsäsektorin arvonlisäys ja osuus bruttokansantuotteesta 1975 - 2005

Lähde: Metsätalastollinen vuosikirja 2007. Metsäntutkimuslaitos

LIITE 2. Metsänomistajaryhmien osuudet metsätalousmaasta, puuston tilavuudesta ja kasvusta.

Lähde: Metsäntutkimuslaitos, valtakunnan metsien inventointi – Source: Finnish Forest Research Institute